

2. D. B. V. 19 18.

DISPUTATIO JURIDICA,
DE

**EO, QUOD IN PIIS
CAUSIS IMPIUM
EST,**

QUAM
AUSPICIIS

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,
DN. FRIDERICI AVGVSTI,
ELECTORATUS SAXONICI HEREDIS,
ETC. ETC. ETC.

MODERATORE,

DN. JO. BALTHAS. WERNHERO, D.
PAND. P. P. COLLEGIORUMQUE JURIDICORUM,
QUÆ VITEMBERGAE SUNT, ASSESSORE,
D. XXX. SEPTEMBR. MDCCX.

PRO GRADU DOCTORIS
OBTINENDO

H. L. Q. C.

P. P.

CAROLUS OTTO RECHENBERG.

VITEMBERGAE, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

DISPUTATIO JURIDICA

DE

EO, QUOD IN PIIS
CAUSIS IMPERIUM

EST

AVGUSTI

ASSISIIENSIS

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI

DN. FRIDERICI AVGVSTI

ELECTORIS SACHSONIÆ HEREDIS

ETC. ETC. ETC.

MODERATORE

DN. JO. BALTHAS. WERNHERO D.

PAND. P. P. COLLEGIORUMQUE JURIDICORUM

QUE VITTEMBERGAE SUNT, ASSessore

DECRET. SACR. SACR. SACR.

PRO GRADU DOCTORIS

OBTINENDO

M. D. C.

CAROLVS OTTO RECHENBERG

VITTEBERGAE, LIBR. CHRISTIANI GERDESII

CANDIDO LECTORI

S. P. D.

CAROLVS OTTO RECHENBERG.

Paradoxon multis videbitur, quod
in *piis*, quæ vocantur, *causis*,
impii sapius quid latere, in hac
dissertatione demonstrare ag-
gressus sim. Imo erunt forte,
qui sanctum pietatis nomen me
ipsum læsisse ideo arguent, quod parum reveren-
ter de pia majorum munificentia in Ecclesiam sen-
tire non extimuerim. Enimvero, qui temporum
& morum corruptorum habita ratione, statum Ec-
clesiæ, verum piarum causarum usum, & infecu-

) 2

tum

tum abufum ex circumftantiis in morali rerum æfti-
matione, juxta regulas divini & humani juris exa-
minare norunt, de aufu hoc meo mitius judicatu-
ros effe, confido. Non enim fine lege & ratione
quidquam impium in piis caufis audacter dixi. Si
tamen, id quod non negarim, aliquando errave-
rim, benevolos & æquos lectores rogo, veniam
lapfo benigne indulgeant, meque in hac diffufa,
& fæpe intricata materia hæfitantem melius edo-
cere dignentur. Non enim per ætatem illam in-
genii pertinaciam induxi, ut rectius judicantium
doctorum fententias oppugnare audeam. Quin
potius opto & precor ab aliis fubaftioris judicii
Jctis meliora & folidiora fubinde edifcere. Quod
fi ergo hisce προλεγομένοις in vafiffimo piarum
caufarum abfolvendo ftudio, B. L., faveas, novum
ad continuationem arduæ materiæ & jufto ali-
quando opere exponendæ calcar addes. Vale!
Dab. Lipfiæ, MDCC X. IX. Sept.

INDEX

INDEX APHORISMORUM.

SECTION. I.

- I. *Instituti ratio.*
- II. *Definitio piæ causæ.*
- III. *Quæ generalis piarum causarum designatio.*
- IV. V. *Quæ specialis.*
- VI. *Origo piarum causarum in Ecclesia.*
- VII. *Causæ donationum impulsivæ, quas superstitio postea inquinavit, quæ exemplis illustratur.*
- IIIX. *Ex causis Politicis erga ordinem Clericorum Principes liberales.*
- IX. *Rationes privatorum ad donationes, avaritia, ambitio, & invidia.*
- X. *Expeditiones cruciatæ, & Jus Patronatus Laicis concessum auxerunt Cleri Romanensis bona & opes.*
- XI. *Finis piarum causarum olim præcipuus gloria Dei.*
- XII. *In his tamen ratio Juris tam naturalis & Divini, quam civilis quoque habeenda; quibus neglectis, impietas nascitur. Quid illa hic sit? Ubi insigne piarum causarum discrimen ratione Protestantium & Romanensium notandum venit.*

De eo, quod impium in modo acquirendo piarum causarum.

- I. Monachi olim opera manuarum sibi panem; quidam mendicando quæsierunt.
- II. Misera hæc illorum conditio Laicos movit, ut certos redditus ipsis alendis constituerint, quorum bonorum antistites essent præfecti. Horum πλεονεξία ista adauxit.
- III. Huic inventæ satisfactiones, indulgentiæ, & Missa admodum inservierunt, inde impietas notatur.
- IV. Privilegia postea contra 7. Civile ab Imperatoribus istis causis scil. piis concessa. Horum iniquitas notatur & probatur.
- V. Plurima ad pias causas referuntur, quibus illarum definitio aptari nequit.
- VI. Quæstio ventilatur; an ministro Ecclesiæ, blanditiis morientem inducere ad legatum piæ causæ constituendum liceat?
- VII. Privilegia piarum causarum circa legata, quæ justitiæ universali & socialitati repugnant, minus pia censeri debent.
- III. Exempla hujus generis adducuntur.
- IX. Num Quarta Falcidia in testamento ad piam causam deduci queat?

X. Num

X. Num major favor liberorum, num vero piarum
causarum?

XI. Iniquitas hic notatur, quando Clerici in causa
testamentaria & propria testes, executores &
judices esse volunt.

XII. Privilegia de donationibus inter vivos ipsis
concessa examinantur, & num donatio omnium
bonorum in pia causa locum inveniat?

XIII. An circa decimas alicui privilegium dare
possit Imperator?

XIV. Num piæ causæ privilegiis in contractibus
jure gaudeant, atque semper favorem mino-
rum sibi quoque vendicare queant?

XV. Privilegia nonnulla circa contractus discuti-
untur, & quid in illis observandum, annotatur.

XVI. An Episcopus vi ditiores ad eleemosynas co-
gere possit, & deprecationes publicæ in multam
pecuniariam converti queant?

SECT. III.

De eo, quod impium in administra- tione piarum causarum.

I. Abusus Bonorum Ecclesiasticorum post Caroli M.
tempora, cum fastu Clericorum increvit.

II. Ille in canonicatibus & canonicis notatur.

III. An plures Episcopatus aut Canonicatus salvo
jure in unum conferrî queant?

IV. An

- IV. *An canonicatus possint vendi?*
V. *Quid de Clericorum profusione in suos cognatos statuendum?*
VI. *Ad quem redditus vacantis episcopatus, donec alius eligatur, spectent? Jus Regaliæ Imperatori & Principibus vindicatur.*
VII. *An bona Ecclesiæ ab omnibus tributis necessariis immunita esse debeant?*
VIII. *Quando & quo jure a jurisdictione Imperii Civilis exempta?*
IX. X. *Privilegia piarum causarum in contractibus aliquid impii habent.*
XI. *An bona Ecclesiæ alienari queant.*
XII. *Num in aliam æque piam causam, contra voluntatem testantis commutari queant? Quatenus additæ execrationes donatorum morientium heredes obligent?*
XIII. *Num bona Ecclesiastica ad secularem usum adplicare liceat. Pontificis exemplo in publica Bulla edito cum certis limitationibus illustratur.*
XIV. *BRUNNEMANNI argumentum contra eorum secularisationem examinatur.*
XV. *Himmeli, Thummii, & aliorum rationes dubitandi discutiuntur.*
XVI. *Clausula votiva.*

SECTIO I.

DE

PIARUM CAUSARUM NATURA,
ORIGINE, ET FINE
IN GENERE.

I.

Pietatis studium, quod gentium
Apostolus ad omnia utile pro-
nunciavit, tantæ fuit priscis Juris
Civilis doctoribus curæ, ut, cum
plurima in earum favorem pri-
vilegia producerent, nulla me-
liori ratione pietati, quam voca-
bant, se satisfacisse crederent. Hæc postea in favorem
Ordinis Clerici ita subinde aucta fuerunt, ut novus
ferme Juris sese aperiret campus, si quis privilegia illa
atque immunitates earum penitus scrutari vellet.
Factum inde, ut cum primi *Piarum Causarum* patroni
superstitioni plebis, novis inventis privilegiis fave-
rent, ipsorum posterius avaritiam luxumque Cleri istis
cau-

A

cau-

causis indulgentes explerent, & tam magnificum pietatis titulum non levi impietate & injustitia contaminarent. Cum itaque hoc Schediasmate illa, quæ *impia* sub pietatis fuce in Jus irrepserit, quodammodo pro ingenii mei tenuitate repurgare, aut annotare potius instituerim, more in Academiis confveto *notiones* prius rerum breviter explicabo, ac deinde quæ *origo*, quisque *finis* piarum causarum olim fuerit, hac *prima sectione*, DEO juvante, exponere aggrediar.

II.

Primo loco descriptio *Pia cause* proponenda videtur, ut postea de ejus pietate aut impietate eo rectius judicari queat. Hæc cum apud scriptores piarum causarum rarior occurrat, aut saltem implicite in eorum commentariis lateat, commode, ut puto, ita concipi poterit, quod videlicet sub *pia cause* nomine veniant, *omnia illa bona, quæ ex reverentia divini numinis & Christiana dilectione in gloriam & cultum DEI externum, ac usus egentium, ordinis præcipue clericorum, a populo aut imperantibus pia intentione, collata aut destinata fuerunt.*

III.

Huc ergo communi loquentium stylo omnes res, quæ *sanctæ, sacre & religiose* vulgo dicuntur, referri possunt. Harum autem cum promiscua quam plurimum sit appellatio, paucis quoque earum nomina, quibus insigniuntur aut distinguuntur, adferam. *Trebatius apud Macrobius III. Saturnal. 3. Sanctum, inquit, interdum idem est, quod sacrum, idemque, quod religiosum, interdum aliud, nimirum quod venerabile, incorruptum, in-*
viola-

violatum est. &c. *Lancelottus* tamen *Institut.* l. 2. tit. XVII. ita distingvit: *Transeamus ad res sacras & sanctas, quales sunt Ecclesia, Altaria, Sanctorum in his condita reliquia, vasa, vestes, & similia, ad divinum cultum principaliter comparata, paulo mox & de religiosis dicturi, ut sunt religiose domus, & Xenodochia, coemeteria, & sepultura. Ubi Zieglerus in not. ad hunc locum: Sacrum alias differt a sancto & religioso, quod omne sacrum est sanctum & religiosum, non e converso. Sunt enim & muri & porta civitatis, & homines aliqui sancti, qui tamen sacri aut sacrati non sunt. Religiosus etiam locus dicitur sepultura, qua tamen sacrata non est. Verum plerumque etiam Jure Ecclesiastico quicquid est sanctum, vel religiosum, large dicitur sacrum, & vice versa, & Ecclesia quandoque dicitur sacra, quandoque sancta, quandoque etiam religiosa. V. Augustin. Barbof. de jur. Eccles. l. III. c. 3. n. 9. 10.*

IV.

In specie vero piis causis accensentur plurimæ res, quæ sub generali titulo *sacrarum, sanctarum & religiosarum* rerum comprehenduntur, quarum explicatio apud doctores variat. *Andreas Tiraquellus*, cum privilegia *piarum causarum* edere instituerit, in *prefatione* ad hoc opus, quæ sensu speciali *piarum causarum* nomine veniunt, singulari studio collegit; ita tamen, ut infinitis ferme locis citatis *Jctorum Pontificiorum, & Canonistarum* minori literarum caractere, quo steriles citationes insignit, nauseam statim legentibus moveat. Omissis proinde hisce tricis, ex quibus non adeo facili negotio se lector expediat, summa capita ex *Tiraquelli prefatione* excerpti, singulorumque probationes lega-

les Tiraquello aliisque legulejis defendendas relinquam.

V.

Ita vero speciatim illæ determinantur: 1) si quid Ecclesiæ aut monasterio relinquatur: 2) si quid monacho aut Clerico per donationem cedat; ita tamen, ut fiat intuitu pietatis, non consanguinitatis aut amicitiae: 3) si quid Hospitali, Xenodochio, Orphanotrophio, Brephotrophio, Nosocomio, Gerontocomio, aut cuicumque sit loco, in quo pauperes recreantur, relinquatur. Hujus generis loca, si autoritate Episcopi, aut Principis erecta, nullum est dubium, quin ad pias causas referri possint: si autem privati cujusdam svasu aut opibus absque confirmatione Episcopi sint extracta, in contrarias Pontificii sententias abiere. Verum cum locus pius ille proprie dicatur, in quo pietas & pietatis opera exercentur, etiam absque autoritate superioris, id fieri quandoque posse, & hinc locum talem pium quoque dici posse, quis negarit? Sub Hospitaliorum quoque titulo veniunt ædes, in quibus milites, qui vel ob senium, vel vulnera in bello inflata ad laborandum parum idonei rediere, sustentantur, quæ vernacula lingua, die *invaliden Häuser* appellantur: 4) si quid pauperibus conferatur, aut viduis, pupillis, orphanis, & aliis miserabilibus personis; quod bona pauperum æquiparentur bonis Ecclesiarum, & pauperes ipsi sint thesaurus Christi, & Jerem. V, 28. viduae, pupilli & pauperes in una classe inveniantur. Item, si quid nobili Viro legetur, qui etsi multa habeat bona, non tamen tot possideat, quot conveniunt qualitati

litati & conditioni suæ personæ: *V. Menoch. in Præsumt. CXV. l. 3.* 5) si quid fraternitatibus aut collegiis relinquatur: 6) si quid sub formula legatum, *pro anima, pro remedio anima, pro retributione æterna: hodie um Göttes Willen* ap. *Besold. p. 6. conf. 263. n. 3.* 7) si quid relictum sit pro redemptione captivorum, aut ad alimenta; qui duo casus in *Cod. de SS. Eccl. iidem* plane iudicantur. Alimenta tamen in pauperes conferenda; si enim diviti cuiquam legata, non ad pias causas referenda, & magis ex paupertate legatarii, quam ex verbis testatoris pia causa dicitur: 8) si quid ad dotem legatum sit, circa quam idem, quod circa alimenta notandum est; ut scilicet dos pauperi virgini concedatur; si enim diviti per legatum sit relictum, erit quidem legatum privilegiatum & favorabile; non vero in omnibus privilegiis legatis piarum causarum respondebit. Quarta enim Falcidia detrahi poterit, quæ in dote pauperi legata locum non invenit: 9) si quid filiofamilias studiorum gratia a patre vel alio sit donatum, favore piæ causæ illa donatio itidem gaudebit; quia utilitatem publicam respicit, & argentum, quod filio studiorum gratia conceditur, doti filiæ æquiparandum. *Baldus* tamen circa hunc casum, quem & alii secuti sunt, monet, non omne æs, quod studiorum gratia legatum, ad pias causas referri; verum illud tantum, quod studii Theologici causa: 10) si quid ad constructionem & refectionem pontium & viarum, si quid ad munimenta oppidi & defensionem, si quid denique ad quamlibet publicam utilitatem legetur, pietatis privilegio gaudebit: 11) si quid ad erectionem monumenti; si quid ad imaginem faciendam vel depin-

gendam, præsertim Christi & alicujus sancti, *V. Menoch. l. III. præsumpt. CXV.* si quid ad spurias Clericorum elocandas, si quid ultimo ad solvendum & satisfaciendum creditoribus sit relictum, etiam a Canonistis ad speciosum & amplissimum piarum causarum titulum refertur, quo tamen jure id fiat, infra discutiam.

VI.

Perpectis illis rebus, quæ tum generaliter, tum specialiter favore tituloque piarum causarum veniunt, paucis quoque *in originem & modum acquirendi* illarum erit inquirendum. Primos ergo illorum natales ab antiquissimis temporibus, ex liberalitate principum & privatorum deducemus; ita tamen, ut plebi prima donationum gloria merito tribuatur. Cum enim populus Christianam religionem eo avidius arriperet, quod adversa fortuna pressus, aut cum tenui sorte ut plurimum colluctari solitus, mire caperetur divinis dogmatibus, quæ & præsentem numinis gratiam inter tristissima quæque, & gaudia nec post mortem finienda pollicebantur; ipsi Principes, & qui sapientiam in civitate profitebantur hujus vitæ illecebris capti meliora adhuc speranda fere aspernabantur. Per isthoc, inquam, tempus, quo religio Christiana summis potestatibus negligebatur, aut oppugnabatur, ipsi Christiani inter se utcunque Ecclesiæ curam gerebant, ipsique doctores communi suffragio electi, collatis fere stipibus alebantur. Accessit inde ad has elemosynas quorundam liberalitas singularis, ut bona sua aut venderent, aut per donationes & testamenta pauperibus offer-

offerrent. Ex his tam tenuibus initiis autoritas doctorum Ecclesiæ, quos presbyteros aut episcopos vocabant, indies crevit. Hinc postquam ipsi Principes seculo quarto Ecclesiæ sua nomina dare cœpissent, adultam per aliquot secula Episcoporum autoritatem convellere, populo ferme ab horum nutu pendente, minus consultum videbatur. Quin aliqui istorum ultro potestatem ac opes auxerunt, vel opinione pietatis, vel ut ipsos cum addicta iisdem plebe ad destinata sua eo haberent promptiores. Ex quo factum, ut magna vis hominum sequentibus seculis sese sacris addiceret, quæ non minus solers, quam felix fuit in pariendo sibi, ex aliorum bonis opulentiori patrimonio, ut valde modestos post seculum decimum sacerdotes sit experta civitas, quæ tertia bonorum suorum parte cum ipsis decidere potuerit. Hic tam felix rerum successus majora quotidie molienda clericis svasit, ut Episcopi Romani autoritate accedente, Regnum sacrum in ipso veluti sinu Europæarum civitatum stabiliverint. Bona, quæ per liberalitatem majorum acceperant, ab omni civili potestate exemerunt, & privilegia innumerabilia ferme piarum causarum, uti ipse *Tiraquellus in præf. alleg.* profitetur, ad corroborandas vires in perniciem civitatum excogitare; ita, ut quas opes nullo pretio acceperant, faciliori adhuc negotio tuerentur.

VII.

Cognitis sic primis piarum causarum originibus, & qua ratione bona privatorum civilia in sacros usus & sacra privilegia transiere, artes quoque & modi, quibus tam insignis præda ordini clericorum parta, erunt

erunt recensendi. Prima absque dubio ratio, quæ privatis animum, ut bona sua ad sacros usus destinarent, addidit, reverentia erga DEUM, gratusque animus erga ejus ministros, & misericordia erga pauperes fuit; quæ causæ, nisi variis postea superstitionibus fuissent commaculatæ, non omni adeo laude essent defraudandæ. At vero his superstitio & opinio meriti apud DEUM succesit, quam callida Clericorum turba in tenerrimis conscientiis excitatam, mirum in modum fovere cœpit. Cum enim in Ecclesia Orientali & Occidentali quondam moris esset; ut pro mortuis quoad resurrectionem carnis, non vero animarum liberationem, preces fierent, (uti ex Liturgia Basilii, Ambrosii, & Canone Missalico in comment. de defunctis constat) ista novo modo reformatæ sunt; ut pro relaxatione & redemptione animæ defuncti oraretur. Hinc factum, ut morientes plerumque in ultimæ voluntatis dispositione clericis & monachis plurima legarent, quo ardentioribus DEUM precibus pro redemptione ex purgatorio, quod jam ante confectum fuerat, adirent. Natum inde proverbium, *nisi purgatorium fuisset incensum, clericorum culinae non fumassent.* Sic Fauchetus in *Antiquitatibus suis* refert Dagobertum I. Regem Galliæ circa annum DCXLIV. donationem bonorum quorundam instituisse, ut pro redemptione animæ suæ preces fierent; forte quia, dum vixit, pellicum agmen secum circumducere solitus, peccata sua se hoc modo redempturum pœnisque debitis hoc pretio se exempturum putabat. Nec liberalitate Gallis cesserunt Romani Imperatores. Ut enim Caroli M. Ludovici Pii, & Ottonis M. donationes lau-

lautiffimas taceam, illustre admodum exemplum in *Meinwerco* Episcopo Paderbornensi ab autore, qui vitam ejus descripsit, memoriae est relictum. Cum enim ille amplissima praedia ab *Henrico II.* Imperatore, alias *Santo*, itemque *Claudio* dicto, per intercessionem aliquot Virorum illustrium eblandiendo obtinuisset, sic affatur *Henricum*: *Beatus es Henrice, & bene tibi erit, cui pro hac oblatione caelum patebit, cujus anima cum sanctis sempiterna possidebit gaudia. Videte omnes populi, considerate fideles universi, talis oblatio sit peccatorum abolitio, hoc sacrificium DEO acceptabile, animabus sit propitiabile. Hoc quoque fideles pro posse suae facultatis imitari studeant, ut pro temporalibus, aeterna, pro transitoriis, mansura obtinere valeant.* Sed cum illis praediis nequaquam esset contentus, & Pisas Westphalicas, quas dioecesis Paderbornensis incolae vocant, *Erwitte* / adhuc satis invenire peteret, voti quidem compotem fecit Imperator, sed *πλεονεξίῳ* detestatus, odium DEI & hominum eidem est adprecatus ob assiduas regni spoliationes. Sic enim eadem historia *Meinwerco* pergit: *Episcopus gaudio repletus inenarrabili, Rex omnium Sanctorum, exclamat, retribuatur Tibi: & Imperator averso vultu occulte submurmurans: & Tu, inquit, odium DEI, & omnium sanctorum ejus habeas, qui me bonis concessis, cum detrimento regni spoliare non cessas.*

VIII.

Superstitioni alia quoque donationum causa successisse videtur, quae Romanos Imperatores & alios reges, ut bona, imo quandoque regna quoque Ecclesiae offerrent, incitavit. Timebant scilicet saepissime

B

a lai-

a laicis, si eis feuda concederent, rebelliones; inde sperabant ecclesiasticos majestati summæ fore fideliores; adeoque, si qui ex laicis Vasallis defecturi essent, ecclesiastica censura lubentius illis obicem posituros. Observat hoc *Caroli M. politicum consilium*, & imperii, ut vocat, arcanum, *Wilhelmus Malmesburiensis de reb. gest. Anglor. l. V. Cum Urbano Papa Paschalis*, inquit, *successisset*, rursus questio de investitura Ecclesiarum, rursus bella, rursus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Episcopos & Abbates regni sui, quod citra montes est, fautores habebat, quia Carolus M. pro confundenda gentium illarum ferocia omnes pene terras ecclesius contulerat, consilio sine perpendens, nullos sacri ordinis homines tam facile, quam Laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, si Laici rebellarent, illos posse excommunicationis autoritate & potentie severitate compestere. Idem ferme exemplum historia Anglicana suppeditat sub *Johanne*, qui regnum Angliæ & Hiberniæ cum pensione annua 2000. librarum argenti *Innocentio tertio* Papæ obtulit, ut eundem contra magnates, qui *Ludovicum* Galliæ Principem in auxilium vocaverunt, strenue defenderet. Instrumentum hujus feudalis subjectionis ex *Matthæo Pariensi* ad ann. 1213. & *Heimingsfordio* l. II. c. 98. allegabo, ut & indoles regis & fastus Papæ, qui oblata accepit, eo penitius noscatur. *Johannes*, DEI gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, &c. universitati vestrae per hanc chartam aurea bulla nostra munitam, volumus esse notum, quod cum DEUM & matrem nostrum S. Ecclesiam offenderimus, volentes, non vi inducti, nec timore coacti, sed nostra bona & spontanea voluntate, ac communi consilio Baronum nostrorum offerimus, & libere concedimus DEO & S.

Et S. Apostolis Petro & Paulo ac Domino nostro Pape Innocentio III. ejusque catholicis successoribus totum regnum Angliæ, & totum regnum Hiberniæ, cum omni jure ac pertinentiis pro remissione peccatorum nostrorum, & fidelitatem Domino nostro Pape tanquam fœdarius juravimus & homagium fecimus. Et si aliquis successorum nostrorum hoc attentare præsumperit, jure regni cedat. In hoc instrumento, quamvis rex asserat, se regnum obtulisse pro remissione peccatorum, nec vi coactum, sed spontanea voluntate; tamen cuilibet historias Anglicanas obiter evolventi patebit, oblationem factam ad majus evitandum malum; ne scilicet plane regnum amitteret. Juramentum, quod Nuntio Apostolico præstitit, idem Hemingfordius l. c. refert: Ego Johannes Rex Angliæ DEI gratia ab hac hora in antea fidelis ero DEO, & B. Petro & Ecclesiæ Romanæ, ac Domino meo Innocentio Pape tertio, ejusque successoribus catholice intrantibus. Eorum damnum, si servero, impediam, consilium eorum secretum tenebo, Patrimonium B. Petri & specialiter regnum Angliæ & regnum Hiberniæ adjutor ero ad tenendum & defendendum. Sic me adjuvet DEUS, & hæc sancta Evangelia. Amen. Hæc oblatio regni, quamvis posteris temporibus expiraverit; indolem tamen regum in illis barbaris seculis, atque inexplebilem Clericorum avaritiam & factum demonstrat, quem exemplo Henrici V. Imperatoris, de quo V. Lehman. Chron. Spirens. l. V. c. 42. & aliorum adhuc Principum magis illustrare possem; nisi piæ causæ nos ad alias, quæ privatos ad donationes Ecclesiæ faciendas moverunt, rationes vocarent.

IX.

Quas septimo jam paragrapho causas allegavi liberalitatis erga Clericos, gratam mentem scilicet erga doctores & ecclesiæ ministros, misericordiam erga pauperes, superstitionem denique circa preces pro mortuis, plebi & principibus ferme communes extiterunt; ut mutua quasi erga Ecclesiam benevolentia certarent. Ast, quam octavo loco memoravi politicam causam, principes soli sibi vendicant. Restat itaque alia adhuc ex moralibus fontibus deducenda, quæ plurimos privatæ fortis homines ad legandas facultates Ecclesiæ incitavit, *avaritia* scilicet, *vanumque gloria studium*. Cum enim ea sit avarorum conditio & indoles, ut nihil magis illos afficiat, quam si immensam opum molem congestam videant; econtrario vero maximopere doleant; si, quod durissimis laboribus & creberrimis vigiliis parta sunt, a prodigis successibus iterum dilapidentur, & ipsorum tenacitas post mortem hæredibus sit ludibrio; nulla meliori ratione avari homines suis votis satisfacere se posse putant, quam si bona ad pias causas legarent, & hoc modo opum vim, quæ, dum viverent, intacta inviolataque mansit, etiam post funera illibatam conservarent. Comitatur plerumque avaritiam *ambitio* & *invidia*, quæ duo plurimum huc conferunt. Ambitioni enim, cui dum viverent, ob expensas, quas timebant, satisfacere non poterant, post mortem, ut opinantur, optime consulunt, si magnam facultatum partem ad pios usus legent, & in orationibus annuis proprias quasi laudes per stipendiarios præcones decantent.

tent. Invidia nec post fata tranquillos esse concedit, si sciant hæredes de eo, quod ipsi tangere nefas iudicarunt, genio liberius litaturos, captivosque aureos bono publico potius, quam arcis dedicaturos. Tribuerunt ergo potius Ecclesiæ & piis causis, quam illis, quos necessitudo & consuetudo ipsis junxit, vano folamine ducti, res ecclesiæ esse nullius, quæ tamen hypothesis merito cum *Excell. Titio nostro pro calido Cleri ethnici & Papalis commento* habetur v. ejusdem *System. Jur. p. 131.*

X.

Possent hic plures aliæ allegari causæ, quæ a Clericis inuentæ privatos pariter homines ac principes ad donationes Ecclesiæ piisque causis faciendas incitarunt, quas *Illustris Pufendorfius* in nervoso tractatu de *Monarchia Pontificis Romani* §. 17. seqv. & 33. solerter indagavit & descripsit. Duas ego tantum, quibus plurimum piæ causæ tribuunt, adhuc commemorabo. *Una singularis æstimatio expeditionum*, ut vocant, *cruciarum fuit*, quæ cum a Pontifice *Urbano II.* svasu *Petri Eremitæ*, in concilio *Claremontano* ann. *M XCV.* primum essent susceptæ, tanta sui admiratione omnem Europam occupavere; ut, cum homines pietate quasi inter se certarent, vici & oppida plurima suis incolis orbata fuerint. *Bernhardus, Abbas Clarevallensis*, nuntius *Papæ Eugenii* in comitiis *Spirensibus* ann. *MCXLVII.* sub *Conrado III.* Imperatore, cum Germanos ad suscipiendam expeditionem hortatus esset, se effecisse gloriatur; ut in vicis & oppidis *Rhenanis* septem mulieres ad singulos mares in computatione referrentur. conf.

Otton. Friesing. de gest. Frieder. l. 1, 37. 39. Has expeditiones, quarum quinque insigniores numerantur, in fraudem Regum & Principum excogitatas, ut viribus scilicet destituerentur, quibus se majestati jam dum adultæ Pontificiæ opponere possent, pluribus demonstravit Venerandus Pareus meus in *Dissert. de Expeditionibus cruciat.* Ex voto itaque cum Pontificis, tum uniuersi ordinis clerici cesserunt; ita, ut Pontifex neminem eo tempore haberet, qui eundem interrogaret, *Papa quid facis?* clerici autem per testamenta abeuntium & nunquam forte redeuntium opulentissimam quamque partem ditionum occuparent. Altera, quæ expeditionibus cruciatis adhuc antiquior, Ecclesiis, quæ primarium inter pias causas locum occupant, pingvissimas dotes peperit. Cum enim post seculum tertium a Chr. nat. non solum Principes in suis territoriis, verum etiam privati in suis fundis templa ædificarent, *V. Francisc. Duaren. de Sacr. Eccles. minister. l. V. c. 4.* ipsis postea sub *privilegio patronatus*, quod regulariter ad summum episcopum spectare deberet, injunctum; ut dotibus quoque magnificis extructa templa ornarent. Unde tanquam ex debito Ecclesiam dotare is tenetur, qui eam fundavit: *c. cum sicut 8. X. de consecrat. Eccles. & c. pia mentis 16. qv. 7.* Hinc *Lancelotus l. 1. t. 28. §. 2.* Sicuti enim in carnali matrimonio ad onera sustinenda dos assignari debet; ita etiam concedenda sunt Ecclesia, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia custodum, & ad cetera sacræ domus necessaria, sufficiant. Institutum est igitur, ut cuiusdam quasi remunerationis loco, ad presentationem patronorum in fundatis, vel dotatis Ecclesiis sacerdotes instituantur, nullo professionis vel sexus habito discrimine.

Idem

Idem Lancelotus. l. ii. t. 18. S. 9. nec illam patietur adificari (sc. Episcopus) aut munus impendet consecrationis, quam dotem Basilica, & obsequium ipsius per donationem chartula confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad custodum stipendia, sufficere valeat. In compensationem dotis splendidum juris patronatus privilegium adificanti & dotanti concessum; ut pietatis & singularis in Ecclesiam voluntatis perpetuum esse posset monumentum, ut loquitur Franciscus Duarenus l. c. & ut magis incitarentur homines ad ædificandas & dotandas ecclesias, c. nobis X. de jur. Patron. Accesserunt deinde confirmationes Justiniani Novell. 57. c. 2. Novell. 67. c. 2. Novell. 123. c. 18. Caroli M. Ludovici Pii & aliorum. Hinc apposite admodum Zieglerus in not. ad Lancelot. l. c. Si recte novi Canonistas modernos, nec hoc quidem jus (sc. patronatus) permisissent; nisi id marsupii illorum proficuum esset, & bona Clericorum ampliaret. Cum enim Laicis nullum omnino in bonis ecclesiasticis regulariter Jus relinquunt, nec ut iis sese immisceant, patiantur, c. bene 1. distinct. 96. c. noverint. 6. caus. 10. qv. 1. & c. cum laicis. 12. X. de reb. eccles. alienan. non sane aliunde profectum hoc jus Patronatus dicere possunt, quam de gratia Ecclesie & Pontificis, c. quoniam. 3. X. de jur. Patron. Hæc itaque dispositio Cleri de dotanda ecclesia, quantum ad opulentiam piarum causarum contulerit, illi judicent, quibus sacrarum ædium vastissimus numerus, & hinc dotium quoque lautissima conditio perspecta est.

XI.

Visis nunc illis, quæ tum ad pias causas referuntur, tum originem foundationum illarum dederunt, ut

ut *finem* quoque earum demonstramus, institutum nostrum postulat. Fuit ergo *finis primarius* olim erogationum ad pias causas, ut inde alimenta acciperent ministri ecclesiæ, eleemosynas pauperes, salaria monasteriorum & scholarum præfecti, & stipendia vel victum discentes. Quem finem laudabilem concinnis admodum verbis, & hunc postea infecutum abusum veteres Witebergentium Theologi in epistola ad Electorem *Fridericum Sapientem* annotarunt: *Satis constat, collegia vetera, monasteria & templa initio non fundata, constituta, ordinata, regisque opibus locupletata fuisse, ad lectionem Missarum vel horarum Canoniarum deblaterationem, absque fructu & utilitate ecclesiæ & fidei Christiana, quod nunc fere fit; sed potius, ut juvenus in sacra scriptura & religionis doctrina erudiretur. Itaque vetera collegia, cœnobiaz, & dioeceses fuere schola juvenum Christianorum usque ad Augustini, imo Bernhardi ætatem. Ad hunc finem omnia bona facultatesque ecclesiastica legatæ donatæque fuerunt; ut inde stipendia & quasi præmia laborum darentur Pastoribus, Doctoribusque Ecclesiarum, & inde sustentarentur scholastici alique pauperes, quod veterum monumenta historica perspicue indicant. Recentes vero &c. Idem innuit Chytreus in Chron. Sax. p. 51. Et attributi redditus amplii & uberes, ut alimenta & stipendia necessaria Episcopus & ceteri Doctores Canonis Biblici ipsi adjuncti, & Clerici ad ministerium Ecclesiæ instituendi, & eleemosynas pro pauperibus & peregrinis, & sumtus ad ædificia templorum facta tectaque conservanda haberent. Testantium quoque intentionem fuisse, ut in conservationem scholarum, Ecclesiarum & pauperum verterent, Lutherus 1. 2. Eisleb. p. 313. asserit. Worzu soll man solche Güther brauchen?*

brauchen? Hier kan man nicht besser antworten / denn daß man acht habe auff der Stifter Willen und Meynung / welche je nichts anders gewest ist / denn daß sie zu Gottes-Dienst und Ehre solche Güther haben wollen geben / *z. It. T. 7. Jenens. ed. 1568. p. 261.* Man siehet wohl / wie mit grossen Ernst die alten Käyser die Pfarren und Schulen gemeinet / da sie so reichlich die Stifte begabt haben. Denn daß es erstlich Schulen gewesen seyn / zeugen diese Nahmen / Probst / Dechant , Scholasticus , Cantor , Canonici , Vicarii , Custos &c. Aber was ist draus worden? Agnoscimus ergo ex l. c. quibus innumera ferme alia addere possem, præcipuam & optimam testantium in veteri ecclesia fuisse intentionem, ut suis bonis DEI gloriam promoverent. Hæc vero, cum nulla meliori ratione amplificari possit, utique omni laude dignum institutum est pios doctores ecclesiæ pauperesque sic fovere. At vero tum ex parte donantium, tum ex parte accipientium & administrantium vanæ quædam persuasiones, & detestabiles abusus postea accesserunt, quos in *secunda & tertia* sectione notare jam paramus.

XII.

Cum itaque primarius olim piarum causarum finis fuerit, ut pietati donantium & aliis piis usibus responderent; illarum executores longo abhinc tempore, a legitimo usu recessere, &, quod pietati in DEUM & proximum destinatum fuerat, varia impietate contaminarunt. Per malitiam enim vel negligentiam patronorum piarum causarum factum, ut splendido

C

pie-

pietatis titulo exciderint, magnæque inde impietates
 atque iniquitates in acquisitione & administratione il-
 larum hinc inde a cordatis viris observatæ fuerint.
 Quas cum sequentibus sectionibus excutere institue-
 rim; mearum prius erit partium, ut, quid hic *impium*
 sit, imprimis declarem, & hac exposita notione, im-
 pietates in sic dictis piis causis ostendam. *Impium*
 ergo hic nobis dicitur, *id vitii genus, quod neglectis divi-
 ni & naturalis juris regulis, cum in acquisitione, tum in ad-
 ministratione bonorum in usus Clericorum & pauperum pia
 intentione donatorum, contrahitur.* Norma enim, ut ju-
 stitiæ, ita pietatis, sunt justæ leges, sive illæ divinæ, si-
 ve humanæ appellentur. Quicquid igitur iis ulla ra-
 tione repugnat, id *iniquum* aut *impium* vocatur. Quam-
 obrem in dijudicanda alicujus rei aut actionis impieta-
 te circumstantiæ morales ad Juris aut legis normam
 semper examinandæ sunt, antequam pium quid aut
 impium, justum vel iniquum pronuncietur. Atque
 hoc in piis causis vel maxime attendendum esse arbi-
 tror. Non enim illorum me superstitio terreat, qui
 piæ causas omnibus legibus civilibus & naturalibus
 exemptas clamant, gloriamque divinam quovis modo
 etiam ex ratione status promovendam prætendunt,
 cum Clarissimorum Jctorum magna nomina *Ziegleri
 in not. ad Lancelot. l. ii. t. 23. & Carpzovii* multis in lo-
 cis iis opponere possem. Ad leges itaque Juris natu-
 ralis & divini, quandoque & Juris Civilis tanquam ad
 lydiæ veritatis lapidem piæ causas earumque fa-
 vorem examinare pergam, illarum *pietatem* aut *im-
 pietatem* exinde dijudicaturus. Priusquam vero me ad
 secundam Sectionem accingam, piarum causarum
 cum

cum *Excell. nostro D. Titio Systemat. l. IX. C. XVII.* duplex adhuc erit habenda ratio. Duo etenim præcipui coetus existunt, qui Christianam profitentur Religionem, Pontificii & Protestantes, ex quorum ratione status diversa discrimen piarum causarum valde insigne nascitur. Jus enim Pontificium ejusque interpretes pias causas admodum multiplicarunt, iisque varia privilegia vel jura singularia tribuerunt, quod quidem intuitu Romanæ Ecclesiæ non adeo probari potest; cum hodie sub nomine Ecclesiæ Clerus fere tantum numerosus Reipublicæ parum utilis lateat. Quod vero Ecclesias Protestantium attinet, quarum fors tenuior est, benigniores illæ dispensationes facilius admitti possunt, quia per reformationem bonorum Ecclesiasticorum abundantia ad mediocritatem redacta summorum imperantium moderationi & dispositioni nunc maximam partem subest; adeoque abusus tanto cum effectu consequi non possunt. Favor itaque merito non ex studio partium, sed ex conditione externa Ecclesiæ, Protestantium erit habendus; ita tamen, ut si quid iniquum aut impium etiam circa horum pias causas deprehendatur; idem quoque bona fide sit animadvertendum.

SECTIO II.

DE EO,
QUOD IMPIUM IN PIARUM CAU-
SARUM ADQUISITIONE
DEPREHENDITVR.

I.

Primis religionis Christianæ seculis, longe alia erat Ecclesiæ facies ab ea, quam postea labentibus seculis induit, & in formam status reipublicæ degenerare cœpit. Calicibus contenta ligneis, sacerdotibus fruebatur aureis, & Clerici ex stipe collecta vivere necessum habebant. *Constantino M.* vero rerum potito, iis pingviores redditus ad vitam hanc transigendam assignabantur, qui ex reverentia & dilectione populi erga Clerum subinde auctiores redditu fuerunt. Præsertim cum varii ordines in clericorum societate aucta, cum grege monachorum pullularent, quibus cum labore manuum panem quærere molestum erat. *Lancelotus* inde *Institut. Jur. Canon. l. III. t. 4.* *Ad hos monachos,* inquit, *quies, oratio, & manuum labor spectat.* Ex quo loco *Marcus Anton. de Dominis, de Reipubl. Eccles. l. IX. c. 5. n. 51,* prolixè docet, suorum laborum fructibus non aliis artibus a monachis esse locupletandam Ecclesiam. Talem enim laborem proficis ecclesiæ temporibus monachis usitatum fuisse, *Renat. a Valle in Hipparch. n. 94.* probat.

II. Ast

II.

Ast tenuis hæc monachorum conditio, singularem ipsis sanctimoniam existimationem atque plebis Principumque favorem conciliabat. Plurima hinc diversis de causis moti, vel viventes adhuc iis donabant, vel morituri bona legabant, quibus eorum inopia sublevaretur. Hæc, cum non in singulorum dominium; verum in universi ordinis emolumentum cederent; administratio eorum episcopis aut præfultibus fuit oblata. Qui habendi cupiditate nondum expleta, indies majora acquirere nitentur, artibus novis excogitatis, per quas rei oeconomicæ magis, quam Religioni & pietati prospectum ibant. Immodicam nova acquirendi & parta tuendi cupiditatem *Job. Petr. de Ferrariis*, qui circa an. M CCCCX. vixit, in *Prax. t. LI. num. 3.* taxavit: *Clerici & religiosi pro se fecerunt legem, quod non possint vendere, nec alienare, nec dividere eorum bona, sicque in brevi necesse est, quod omnia bona Laicorum subjiciantur dominio Clericorum; nisi bonus Imperator provideat, qui donationem Constantini revocet, & legem faciat, ut omnium Clericorum status ad statum mendicantium fratrum penitus reducat, & Papa cum Cardinalibus similiter ad vitam Christi & Apostolorum ejus deveniat.* Qua impudentia Imperatores ac reges adierint, supra *Secl. I.* exemplo *Meinweri* illustravimus, qui *Henricum Sanctum* crebris sollicitationibus ad iracundiam permovit. Idem exemplum *Gvilielmus Neubrigensis in reb. Anglic. l. III. c. 25.* de *Henrico II.* Angliæ rege memorat, qui in publica concione magnatum ita peroravit: *Nonne melius est, ut pecuniæ istæ impendantur*

necessariis regni negotiis, quam episcoporum absumentur deliciis? Nostri enim temporis presules veterum in se formam minime exprimunt, sed circa officium languidi & remissi totis mundum brachiis amplectuntur. Sic Henricum Leonem Saxon. Ducem de nimia Episcoporum avaritia & opulentia conquestum *Cranz. Metropol. l. VII. c. 1.* asserit: Infanae basilicarum dominicarum structurae, & amplissimi Episcopis & Canonicis deputati reditus, ita ut luxu & lascivia disfluere libentius praeliantes, quam predicantes, *Gyliel. Neubrig. rer. Angl. l. V. c. 22.* adhuc quoque de opibus Clericorum variis artibus partis testantur. Quam ob causam Veneti, Galli, & Britanni æquum judicant, ut donationum ad pias causas & Ecclesias modus esset: ideo promulgatis edictis prohibuerunt, ne quis imposterum prædia aut bona immobilia Ecclesiae aut ordini ecclesiastico absque superiorum consensu donaret, *Bodin. de Republ. l. V. c. 2. Sleid. l. VI. de Stat. relig. & reipubl.* Quibus ergo artibus ad emungendam laicis pecuniam pietatis nomine velatis usi fuerint, ulterius paucis pandam.

III.

Earum *Höpferus*, insignis Theologus Lipsiensis, in *Saxon. Evangel. p. 154.* tres præcipue commemorat: Prima est, quod multa pecuniarie loco satisfactionum Canonicarum laicis imposita, prius ab iis solvenda essent, quam absolverentur. Quæ autem impietas in isthoc satisfactionum genere lateat, ex *Lanceloti* quoque verbis intelligi poterit, *l. IV. t. 13. §. 22.* *Heredes*, ait, ut pro mortuo satisfaciant, si sponte nolint, Ecclesiastica censura compelli possunt. Quam male autem satisfactionem compensatoriam cum

cum *emendatoria* illi confundant, & qua ratione, a primitiva ecclesia circa satisfactiones discesserint, *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. II. t. 5. §. 12.* accurate admodum demonstravit. Marfupii certe Clericorum admodum proficuae fuerunt, & cum peccatores per flagellationes, jejunia aut publicas deprecationes nollent, ut ita loquar, in corpore luere, in aere luere necessum habebant. Major *secundo* impietas in *Indulgentiarum inventa nundinatione* deprehenditur, quando merita sanctorum e communi ecclesiae thesauro ad salutem animae vendi coeperunt. *Maimburgius in Histor. Lutheranismi l. 1. sect. 3.* & Pontificii originem ad *S. Gregorii Papae, Leonis III. & Clementis VI.* tempora ex Decretalibus deducunt, & per Concilium Nicænum, Ancyranum, Laodicenum, Claramontanum, Lateranum, Lugdunense, Viennense & Constantiense illarum auctoritatem confirmatam fuisse, fabulantur. Enimvero *Illustris Seckendorffius in Comm. Histor. Luther.* ad l. *Maimburgii* fabulosam originem ostendit. Notum enim est satis, quod *Bonifacii* demum *VIII. Alexandri VI. & Leonis X.* auspiciis impudentes indulgentiarum nundinationes maxime invaluerint. Indulgentiarum vero impietatem manifestam non tantum *Lutherus* noster orbi Christiano demonstravit, sed ipsi quoque Pontificii scriptores *Franciscus Guicciardinus, P. Jovius, Arnoldus Ferronius, Natalis Comes* & alii eandem dissimulare non potuerunt. Quorum testimonia, quippe in vulgus nota adferre, opus haut est. *Tertio loco, Missa* inter artes lucrandi bona laicorum, modus admodum est vulgaris; praesertim licentia data eandem quibusvis in locis celebrandi; item preculae pro mortuis ex purgato-

gatorio liberandis, qui bona sua ecclesiis & cœnobiis legaverint. De origine cultus Missifici non est, ut hic tradam multa. Melanchibon in epistola ad Hermannum Archiepiscopum Coloniensem, quam Seckendorfius l. III. Sect. 27. §. 107. recenset, Missam privatam, scribit, quinto seculo in Africa initium ex casu quodam spectri pellendi causa habuisse, unde paulatim mos apud barbaras præcipue nationes irrepserit, & mentio mortuorum in cœna recepta sit, cum Græci in Canone offerre se dicant pro Prophetis & Apostolis, quos utique a pœna liberandos esse, non cogitabant, sed gratias pro illorum missione agebant. Emergente vero postea monarchia Papali, in Ecclesiam Romanam majore superstitione aucta transiit, & plures impios errores peperit, quos Lutherus in Articulis Smalc. secund. part. artic. de Missa demonstravit. His acquirendi modis, alii ex Theologia Pontificiorum lucrative addi possent, nisi illi ab Illustri Viro, Pufendorfio de Monarch. Pontif. Rom. §. 17. 18. 32. 33. sequ. annotati essent.

IV.

Hos Cleri modos acquirendi si quis prudenter examinet, minus mirabitur, per tot secula usurpatos tot prædia, tot episcopatus & ditiones sub pietatis titulo ipsis cessisse; præcipue, cum ad superstitionem, favor in Ecclesiam & Clerum summorum Principum cum veneratione Papæ Romani accederet, ut circa modos donationum Jure Civili prohibitos, in gratiam Cleri facile dispensarent. Ea enim hominum indoles est, ut libentius de alieno, quam de suo largiantur. Humano huic genio sese quoque accommodaverunt Clerici, & præcipue circa bona morientium acquirenda

da intenti fuerunt. Morti enim jam vicini, dum hæredes bonis percipiendis fraudant, rerum suarum sunt quidem adhuc liberrimi domini, ast cum dominium brevi exuere necessum habeant, post mortem quoque dominium velut exercere malunt, opesque jure naturali aliis necessario relinquendas, liberæ ipsorum dispositioni permittere indignantur. Invidiæ ergo, ut certi essent limites, Imperatores constituerunt, variasque leges sanciverunt; ne hæredes ab intestato morientis arbitrio plane essent expositi. Sagaciores inde Jcti existimant, prolixas ambages septem testium, & alias solennitates circa testamenta necessarias hanc ob causam a legislatoribus sancitas, ut per has Juris civilis tricas in condendo testamento requisitas, morientes a confectioe testamento deterrerentur, atque per fideicommissum, si quid legandum esset, hæredibus rei præstationem injungerent. Has Imperatorum sanctiones, cum Clericis in acquirendis bonis morientium absque discrimine obstare viderentur, sæpius evartere ausi sunt, & ex favore piarum causarum, circa dispositionem ultimæ voluntatis, privilegia impetravere. Quæ, qua ratione nitantur, & an aliquid ex iniquo aut impio trahant, paucis disquirendo ulterius ostendam.

V.

Prima heic Clericorum fraus occurrit, quod plurimas illi res privilegiis piarum causarum in testamento frui voluerint, quæ sane minime piis causis accenseri possunt. Quæ enim speciatim sub piarum causarum indice *sect. I.* comprehendi diximus, magnam par-

D

par-

partem ita sunt comparata, ut neque pietati objectivæ, neque subjectivæ respondeant. Illa ex *Tiraquelli præfatione ad privilegia & Menochii Præsumptionibus l. III. c. 115.* excerpti: qui, dum partibus Cleri Pontificii favent, in iustitiæ regulas impegerunt. Ut igitur ordine, quo supra species piarum causarum recensui, iterum procedam, *num. III. §. V.* illorum error utique notandus venit, qui *Hospitale* privata autoritate erectum ad pias causas referre nolunt, moti autoritate Canonica, quæ valorem & titulum piæ causæ ex ordinatione Episcopi vel Pontificis pendere asserit. Autor hujus sententiæ est *Antonius Gabrielus l. VI. t. de pia causa. conclus. 2.* Sed cum supra hunc errorem notaverim, *Gabrielio* hic tantum definitionem piæ causæ oppono, quæ, cum Hospitali etiam privata autoritate erecto conveniat, vanum illius studium hac in parte ad condecorandam Episcopalem potestatem infutum corruet. *Num. V. Menochii* itidem sententia de piis causis corrigenda venit: *qui nobilem multa bona possidentem, quæ tamen non ex asse qualitatem & conditionem domini exprimunt, etiam favore piæ cause frui contendit.* Non vero video, quod si opulentior factus sit nobilis, quomodo gloria DEI, qui primarius finis piarum causarum est, promoveatur; is enim, si etiam non lautiore forte gaudeat, satis habet, si necessaria ad victum & amictum ipsi suppetant. Sane Christiana charitas non splendorem & magnificentiam, sed egestatis levamen respicit. *Num. VI. legatum pro anima* piis causis adnumeratur. Ast cum huic formulæ nostra veræ fidei Christianæ professio obstat; num inter Protestantes legitimum usum habeat, asseverare haut ausim. Hoc certum est, ex hypothesibus Pontificiorum,

rum, qui eleemosynas inter opera satisfactoria referunt, atque animas ex purgatorio etiam citius liberari hac ratione contendunt, jure, si quid sub hac formula legatum sit, piis causis accenseri. Verum, cum *paragr. III. sect. II.* quid de satisfactionibus istis habendum sit, notaverim, in nostra Protestantium Ecclesia hujus formulæ nullum verum usum esse judicaverim. *Num. IX.* circa quæstionem; *num* donatum filiofamilias studiorum gratia favore piæ causæ gaudeat? *Baldus* & ipsius alleclæ superstitione monent, ad studium Theologicum hoc legatum tantum esse restringendum. Ast cum in omni studiorum genere DEO & proximo inferviri debeat, & gloria DEI & Christiana dilectio etiam a studioso Juris, Medicæ, aliarumque liberalium artium justa ratione promoveri queat; cur illud privilegium Theologiæ cultoribus tantum indulgeatur? Commentum sane id Canonistarum esse videtur, qui ex suo ingenio alios quoque judicaverunt, atque hac quoque ratione Clericos tantum gloriæ divinæ ministros habere voluerunt. *Num. X.* privilegium piæ causæ, illis donationibus tribuitur, quæ ad imaginem faciendam aut depingendam Christi aut alicujus sancti destinantur. *Tiraquell. & Menoch. presumpt. us. l. 3.* infinita ferme autorum loca citat, quæ in idem consentiunt; neque longe arcessenda erit ipsorum ratio, si venerationem & δὲ λείων, quam imaginibus tribuunt, consideremus. Enimvero cum nobis e Jure divino & morali sit persvasum, imagines nihil ad verum cultum sanctissimi numinis conferre; mirum videri possit, nonnullos nostratum quoque doctorum statuere, legata ad imagines sanctas conficiendas, extruenda mo-

numenta, comparandum ornatum ecclesiasticum, & ejusmodi alia, quæ splendorem externum tantum concernunt, juribus & privilegiis piarum causarum gaudere posse. Equidem ornatum templorum, & magnificentiam ædium sacrarum haut spernendam esse dixerim, nec eos, qui opibus abundant, peccare, qui ad comparanda ejusmodi ornamenta aliquid legant, asseruerim. Num vero talia gloriam DEI, æque ac eleemofynæ & elargitiones, quæ ad pauperum ministrorum ecclesiæ & Scholæ usus ac salaria legantur, promoveant, valde dubitem. Multo minus, quod supra Num. X. privilegium meretricibus favet, piis causis accensere velim. Ratio, quam *Tiraquellus*, *Menochius* & alii allegant, ut scilicet ad meliorem frugem illæ redeant, speciosa quidem; ast minus justa & certa esse videtur. Quando enim fingitur, meretricem a merendo dictam, per inopiam ad hoc fordidum & impurum vitæ genus redactam non indignam esse misericordia, non considerant carnalem voluptatem ad tam sædum corporis prostitutionem meretrices sapius magis incitare, quam quæstum, quæ novo accedente legato non restringenda, sed maximam adhuc partem adaugenda foret. Accedit, quod legantes, dum post fata quoque, quanti eas fecerint, testimonium proflare cupiunt, famæ suæ noceant. Concesso etiam, quod testator publice profiteatur, se hac intentione legasse, ut pristinum vitæ genus exuat, dubium manet, testatoris voluntatem fuisse seriam & meretricem conditionem impleturam. *Pietas vero non stat in nomine pietatis, sed in substantia veritatis*, ait, *Tiraquellus* ex *Lapo alleg. 92.* Quæ curiose *Menochius* l. III. præf. 115. circa

circa hunc casum monet, contemplationibus magis, quam communi praxi vitæ convenire autumo. Fingit enim tres potissimum casus, quorum primus est, quando testator legavit meretrici vel concubina, qua cum ipse consuetudinem non habuit, & hoc casu Baldi opinionem procedere statuit. Secundus est, quando testator concubinae suæ legavit, qua tamen jam diu sua esse desit, atque idem, quod in primo, circa hunc definit, quia omnis sinistra suspicio cesset. Tertius est, quando testator propria concubina legavit, quam tempore testamenti in domo relinebat. Hoc casu non credit legatum ex pietate relictum, sed ob blanditias & illicitum illum amorem, quo is eam prosequeretur. Sed his contemplationibus meretriciis diutius immorari abstinere, cum fixum sit, meretricibus non deberi iniquitatis præmium.

VI.

Pergam igitur potius expositis illis rebus, quibus falso privilegia piarum causarum tribuunt Canonistæ, & imprimis illum morem reprobo, qui superioribus seculis apud Gallos invaluerat, ut qui testamento nihil curionibus aut collegiis ecclesiasticis legasset, honore sepulturæ careret: si quis autem inopinato casu obiisset, sacrificulus Pontificis jussu, mortui loco testamentum conderet, & quæ vellet Ecclesiæ arbitrato suo quasi testator legaret. *Bodin. l. V. c. 2. de Republ. Lansius in consult. de provinciis Europæ. p. 648.* Felicissima sane ratione hac in parte Caligulam imitati sunt, qui plurimos Senatores Romanos enecabat, & testamentum postea conficiebat, in quo ipse hæres ex asseriberetur. Hunc morem, quamvis postea Curia

Parisiensis sustulerit, uti *Bodinus* l. c. affirmat; non tamen prorsus ab illicitis ejusmodi acquirendi modis, sacrificuli destiterunt. Monachi enim moribundos dolosis perversationibus & minis quandoque compellabant, ut cœnobiis & Ecclesiis in testamentis certis prospiciant legatis. Quæ certe legata neutiquam jure valida esse debent; cum testator importunis sollicitationibus inductus fecerit. *l. 70. de hered. institut. ff. Hartm. Pistor. p. 1. qu. 29. n. 3.* Quæstio inde in nostra quoque Ecclesia orta, num ministro Ecclesie liceat blanditiis legatum in favorem Ecclesie elicere? Affirmat *Carpzovius in Jurisprud. Consistor. def. 322.* quam sententiam tueri videtur argumento, quod ex rescripto supremi Consistorii de an. 1609. die 29. Novembr. depromit. Sane hanc vim probandi continere id non videtur; præsertim si circumstantiæ Rescripti laudati attendantur; quæ casum allegatum prudenter restringunt, ut ad alios casus promiscue applicari non possit. Pergit vero ulterius *Carpzovius* l. c. *Blando siquidem sermone omnino licet invitare testatorem, ut heredem aliquem instituat, vel legatum saltem alicui adsignet, atque relinquat, nec exinde dispositio redditur vitiosa.* Ast statim dubium Jus Romanum ipsi concitat, quod legatum dolosis perversationibus elicited nullum declarat. *l. ult. ff. si quis aliquid testat. prohib.* Dubius hinc hæret, unde dijudicandum, num blanditiis, num vero dolosis perversationibus testator fuerit inductus. Blanditiæ sane, quibus morientem sollicitamus, raro a pia fraude differunt; & si quandoque differant, nunquam tamen a iudice, piæ causæ, ob privilegia semel introducta, quæ in dubio pro piis causis quoque pronunciare jubent, favente

te rite discerni possent. Hinc illud timendum foret incommodum, omne legatum in fraudem heredum ab intestato sive blanditiis, sive dolosis pervasionibus a pastore elicitum, validum futurum; cum in dubio favor Ecclesiæ attendi debeat. Cavendum utique est, ne ministri ecclesiæ impudentes hac ratione morituris *satisfactionem compensatoriam*, quam sacrificuli statuunt, tacite pervadeant. Merito igitur cum *Excell. Titio nostro System. l. IX. c. 17. n. 13.* existimem; *cavendum primo esse, ne blanditiæ in fraudem degenerent, & secundo cordatis hominibus (quales Pastores esse debent) rationes potius, quam ineptias illas convenire.*

VII.

Ad privilegia, quibus circa legata piæ causæ munitæ sunt, transeundum, quæ optima ratione *πλεονεξίῳ* cleri Pontificii, qui eadem invenit, exprimunt. Circa hæc in genere monendum erit, me non differentias singulas, quæ inter *Jus Canonicum, & Civile* occurrunt, & per quas piæ causæ sunt privilegiatæ, observaturum; sed illas tantum, quæ justitiæ universali & veræ pietati repugnant. Sunt enim nonnulla privilegia, quæ etsi a Juris Civilis contraria observantia, pias causas liberent; non tamen jure naturæ contraria esse dixerim. Circa illa enim præcipue, si veris piis usibus impendantur, summus imperans, cum ipse leges civiles condiderit, absque nota iniquitatis dispensare poterit. Sic *l. 32. pr. ff. de hered. instit.* in arbitrium tertii hæredis institutio non conferri potest: quod tamen circa pias causas mutatum; ita, ut testator non solum in arbitrium alterius conferre possit dispo-

dispositionem piæ causæ; *Molin. d. 134. in fin. & d. 147. n. 8.* verum etiam hæredis institutio pietatis causa, nutu fieri possit. *Tiraquell. priv. 8.* Hic actus cum jure naturæ sit validus, & sufficiat ultimæ voluntatis declaratio & probatio; circa solennitates & speciales Juris Civilis constitutiones optimo jure summus Imperans dispensabit, neque circa ejusmodi privilegia aliqua impietatis nota erit observanda. Quæ autem ita fuerint comparata, ut vel fraus Clericorum eadem extorserit, vel observantia illorum specialem hominum vitam bene ordinatam disturbet, illa demum atro notari lapillo merentur.

VIII.

Solennitates, quæ circa confectionem testamenti Jure Civili observandæ veniunt, si testamentum pietatis titulo gaudeat, remittuntur; & cum in alio septenarius testium numerus requiratur, in testamento pio, duo sufficiunt per *c. Relatum. u. X. de testam.* Admitti sane hoc privilegium poterit, cum solennitates observandæ magis sint Civilis, quam naturalis juris, & in quovis alio testamento circa testium numerum princeps dispensare possit, cum septenarius numerus nihil ad essentiam testamenti conferat. Attamen alia circumstantia in hoc privilegio examinanda erit. Statuit *Covarrubias in n. 2. ad c. Relatum. u. X. de testam.* & *Molina d. 134. n. 1.* testamentum ad piam causam factum coram duobus testibus validum; si pia causa hæres sit instituta, & legata aliis relicta. Si vero alius institutus hæres sit, & Ecclesiæ relicta legata, institutionem coram duobus testibus invalidam, legata utique valida

valida futura. Exemplum hic infigne videas artis rabulificæ, quæ unum idemque testamentum ex parte validum & ex parte invalidum efficit. Si enim de feria aut vera voluntate disponentis controversia moveri posset; cur legatum Ecclesiæ relictum valeat, non video rationem decidendi. Sin vero feria dispositio ad pias causas non in dubium vocanda; cur hæres institutus hæreditate sit privandus, & in uno eodemque actu quædam valida, quædam invalida sint, naturali jure iniquum videtur. Huc pertinet illud quoque privilegium, quod cum filiusfamilias jure civili non possit condere testamentum, ne consentiente quidem patre, *pr. institut. quibus non est permiffum fac. test. l. 6. ff. tit. cod.* tamen de Jure Canonico pia causa legatum relinquat consentiente patre *Jul. Clar. l. III. recept. sentent. §. testament. qu. 5. n. 7. Didacus Spino a Caceres in specul. testam. glos. rubric. p. 4. n. II.* reliqua tamen, quæ testamento continentur, pro non adjectis habeantur, & nihil valeant, *Anton. Faber Cod. l. 1. t. 2. desin. 40.* in qua dispositione iterum quædam valida, quædam invalida, prout Canonistis commodum & proficuum visam fuit.

IX.

Num detractio Quartæ Falcidiæ in testamento ad pias causas facto locum inveniat, & hæres institutus legata integra præstare debeat, *Nov. 131. c. 12. Auth. similiter C. ad l. Falcid.* non eadem inter doctores sententia. *Reusnerus enim de testam. p. 4. c. 12. & Huberus ad l. 7. ad l. Falcid. n. ult.* affirmant, plurimi alii autem, ut *Giphanius ad l. 7. C. ad leg. Falcid. Perez. ad C. dict.*

dict. iii. tantum ad eum casum restringunt; si hæres in solvendis legatis piis moras neccat, vel alia tergiversatione usus sit. Tutiozem inde eligere viam testatorem, si Falcidia detractionem specialiter inbibeat, *Excell. Stryk. diff. de testam. privileg. in fin. statuit, quo scilicet fiet, ut heres piæ causæ nullum amplius possit movere controversiam.*

X.

Cum detractio Falcidiæ hæredibus sit, quod liberis legitima, & quandoque liberis quoque circa legitimam a piis causis moveatur controversia, insignis hic erit quæstio ventilanda: *num scilicet major sit favor liberorum, quam piarum causarum.* Mantica enim de *conject. ult. voluntat. l. v. t. 15. num. 35.* Tiraquell. ad l. *si unquam verb. libertis num. 83.* & in verb. *Donatione largitus n. 326. C. de revocand. donat.* majorem favorem piæ causæ afferit, quam filiationis, cum favorabilior sit DEUS, quam liberi. Sed hanc ex scitis Judæorum haustam opinionem jam olim Christus refutavit, *Mattb. XV. v. 4. & Marc. VII. v. 11. seqv.* cum vota DEO a Judæis facta ob parem ferme rationem improbaret. Erat scilicet moris penes Judæos, qui vim legis induerat; *ut filius parenti reverentiam exhiberet, non sedens in loco patris, non loquens in loco ejus, non verbis ejus contradicens, præbens alimenta & vestimenta, calceos induens, introducens & educans,* quæ verba ex Salomone *Jarchio, Seldenus in Jur. N. & G. Ebræorum l. VII. c. 2.* producit. Hunc parentibus exhibendum honorem, vel opera vel donationibus, quidam Judæorum, vel superstitione vel malitia exagitati, negabant, & per vocem *Corban,* omnem utilita-

litatem parentibus a liberis proventuram DEO consecrabant. Quo facto omne illud, quod ante votum parentibus ex præcepto præstandum erat, post votum, Numini sacrum habebatur, eique tantum, sive in opera ac ministeriis, sive in oblationibus, quantum Parentum, de quibus votum erat conceptum, existimationem æquaret, præstandum veniebat. Hunc morem consecrandi rem DEO, quæ parentibus erat tribuenda, Christus ipse improbat, neque hac ratione cultum divinum rite exerceri docet. Cum itaque Parentum & liberorum mutua sint officia, & Parentibus a liberis honor & reverentia, liberis autem a Parentibus alimenta & bonorum post fata concessio, non obstantibus gravissimis causis, sit concedenda, effatum Christi, qui *traditionem contra verbum DEI*, hanc consecrationem receptam appellat, ad hunc quoque casum applicare licebit. DEI enim gloriam promoveri, si liberis, quæ jure naturali debetur, *σοφῶν* adimatur, & piis causis tribuatur, quis crediderit? cum ipse opibus morientium non indigeat, & gratior ipsi sit contritus spiritus, quam multa millia victimarum & oblationum. Excipiant hic doctores, non quidem DEO, attamen personis DEO percharis, pauperibus scilicet, illa tribui; verum duplici illis ratione responderi poterit. *Primo enim loco* hocce opus charitativum regulæ ordinatæ charitatis respondere debet; quæ hæc est; *charitas incipit a seipsa*. Jam si parens & filius habentur pro una persona, & liberi *propria parentum caro sint*; charitas, quæ se per oblationes & beneficia exerit, a probis liberis incipiet, & ante omnia illis erit consulendum. His salvo jure, si vere piæ sint,

causæ piæ & pauperes succedant; cum Christus proximi, sub quo titulo omnem egenum & opis indigentem intelligit, dilectionem ad exemplar propriæ dilectionis, quæ antecedere debet, instituendam pronunciet. *Secundo* quoque monendum erit, tales oblationes ex invidia aut alio malo adfectu ortas, quales olim Judæorum erant, neutiquam DEO gratas; sed illas tantum, quæ ex sincero cordis affectu erga DEUM proveniunt. Tales autem oblationes, quæ in fraudem liberorum mortis causâ fiunt, plerumque vel ex ambitione vel ex invidia provenisse, supra *sect. I. s. IX.* & *sect. II. s. IV.* jam demonstravi. Si enim sincerum suum affectum testator pauperibus declarare voluisset, piam voluntatem integra adhuc corporis constitutione, per eleemosynas exhibere potuisset. Quæ cum ita sint; num præposterum hocce DEO placendi studium, DEO gratum, Jctis vero æquum videri possit, ut liberis quoque prærogativam naturalis *σὸφῆς* denegare queant, Pharisei & cum illis *Tiraquellus*, videant. Sic juræ naturæ quoque major liberis, quam piis causis erit favor concedendus; cum liberi ab intestato succedant, & parentum personas repræsentent. *V. Ludwell. de ultim. Volunt. p. 349.*

XI.

His inventis artibus cum optime sibi prospexerint clerici, ut bona morientium variis excogitatis privilegiis, piis causis vendicarent, de *executoribus* quoque *testamentorum*, *testibus* & *judicibus* in propria causâ solliciti fuerunt. Concedunt enim, ut executores, quos testator specialiter constituit, vel hæredes ordinarii, jussu de-

fun-

functi exequantur, *Menoch. l. IV. præsumpt. 125. num. 3.*
 Si vero tardiores fuerint in exequendo, nec intra VI.
 menses exsolvant, aut in solvendo dissentiant, Episco-
 pum, arbitrum aut executores constituunt. *c. 17. X. de*
testam. Nov. 131. c. 12. & c. 3. X. b. t. Eorum quoque, quæ
 ad redemptionem captivorum relicta, executor est E-
 piscopus *l. 28. §. 1. & Authent. seqv. C. de Episc. & Cler. licet*
testator prohibuerit Episcopo executionem, Molin. d.
247. n. 4. Notandum quoque, quamvis Jure Commu-
 ni nemo in sua causa possit esse testis, *l. nullus 10. ff. de te-*
stib. attamen Jure Canonico in causis Ecclesiarum, ipsi
 Prælati & Clerici, testes esse possunt, si per aliam cau-
 sam agunt, *c. 6. X. de testibus.* Distingvunt quidem do-
 ctiores, an utilitas negotii obveniat singulis singulariter
 in Collegio; an vero toti Collegio principaliter, & non
 singulis, *Carpz. l. 3. resp. 93. n. 3.* aut videtur omnino ali-
 quid singulare esse in Clericis per tradita *Mascardi de Pro-*
bat. conclus. 306. n. 4. Nam Clerici non repellendi a te-
 stimonio 1) ob personæ præcellentiam & fidem 2) nullum me-
 tuendum perjurium, in causa principaliter ad ecclesiam, nec
 non successores in officio, non ad hæredes pertinente, 3) non
 potest facile dari casus, ubi causa & interesse Ecclesie, ab
 interesse Clericorum sit separatum. Judicem denique in
 causis testamentariis Episcopum quoque constituunt,
 quod dispositio ultimæ voluntatis sit misti fori, & E-
 piscopo jurisdictio in Laicos quoque competat, *Tira-*
quell. pr. 149. Secularem tamen judicem ex gratia quasi
 admittunt, sub hac lege; ut secundum præscripta ca-
 nonum judicet, ex quibus decisio piarum causarum
 dependet, *Andr. a Matre DEI, Theol. Mor. al. Tr. 14. c. 15.*
punct. 12. n. 266. Apud nos vero cum jura episcopalia

superioritati territoriali sint restituta, Principes pro lubitu vel per Consistoria, vel per officiales suos, seu advocatos fisci ultimarum voluntatum executionem urgere poterunt. Nec penitus erunt prohibendi Inspectores vel Superintendentes, quo melius executionem monendo urgere, & si nihil profecerint, rem consistorio Ecclesiastico denunciare possint. Hæc administratio juris, ubi scilicet Clerici in propria causa executores, testes & iudices sunt constituti, quam maxime illis per multa secula proficua fuit. Iniquum vero videtur, quod Episcopo, prohibente quoque testatore, executio testamenti concedi possit; cum tamen ipsi contraria voluntas testatoris, quam in favorabilibus agnoscit, obstat. Quod autem testimonia Clericorum in propria causa ferenda attinet, *Mascardi*, quas allegavi, rationes speciosæ quidem videntur; sed firmi roboris esse haud putem. *Prima* enim, quam ex personæ præcellentia colligit, infirma est. In communi quidem vitæ commercio dignitatem & existimationem illorum agnoscimus; neutiquam in iudicio, ubi nullum debet esse personarum discrimen. *Alter*a ratio, quæ ex sanctimonia ordinis Clerici desumpta optima quidem esset, si observaretur; ast vero, cum infinita fere in historia Pontificum & Episcoporum exempla contrarium demonstrant, admodum suspecta illorum fides facta est. Quam *ultimo loco* rationem urget, magis ipsius sententiam evertere, quam corroborare videtur. Si enim interesse Ecclesiæ rarissime ab interesse singulari Clericorum est separatum; magis ad delinquendum & falsum testimonium Clericos ob lucrum inde sperandum iavitabit. Nam ab avaritia &

πλεονεξία

veſiq; Clericos non eſſe immunes, quis eſt, qui ignoret? Hinc ſi ab executione contra voluntatem teſtantis, & a teſtimonio in propria cauſa ſunt removendi; poteſtas judicandi in legatis ad pias cauſas ipsis neutiſquam erit concedenda. Ut enim taceam, cauſam teſtamentariam non eſſe miſti fori; cum actor forum rei ſequi debeat, nec jurisdictionem in laicos Episcopis jure divino tribuendam eſſe; Galli multis abhinc ſeculis hunc errorem agnovere, atque regiis procuratoribus ſpartam compellendi executores vel exequendi obtulere; ita, ut ſeculares tantum i. e. Regii judices de hujusmodi controverſiis apud illos cognoscant. v. *Mornac. ad l. 28. nulli C. de Epiſc. & Cler.*

XII.

Sed cum duplex donationum modus extet, vel per teſtamenta & legata, vel etiam inter vivos, circa ultimum quoque varia privilegia excogitavere. Sic quamvis omnia bona præſentia & futura donari non poſſint, & *l. 35. §. 4. C. de donat.* quæ donationem omnium bonorum concedit, per *l. 19. §. 1. ff. de re judicata*, ut ſcilicet donatori ſit proſpiciendum, ne egeat, ſit explicanda; valida tamen erit donatio omnium bonorum Eccleſiæ vel pio loco facta, per *l. jubemus nulli 14. pr. ibi: aut certe inter viventes. C. de SS. Eccleſ. Tiraquell. priv. 100.* quia non ſit contra bonos mores juris gentium, & ratio, ne auferatur jus teſtandi, tantum ad Juris civilis diſpoſitionem pertineat. *Carpz. P. 2. C. 12. d. 26. n. 10.* Neganda tamen erit ratio, quam proferunt, quod ſcilicet non ſit contra bonos mores juris gentium, & juri naturali non repugnet. Quodſi enim

enim Turcæ *Osmanni* Imperatoris stoliditatem & insaniam exinde prudentes judicaverint, quod imperium Turcicum & gazam *Rudolpho II.* Romanorum Imperatori offerret; sane vesaniæ hominis privati proximum erit; si bona futura & præsentia omnia per donationem in alium conferat. Agnovit idem quondam *Siracides*, & omnino contra bonos mores esse iudicat, si quis bona sua filio, aut uxori, aut fratri aut amico, aut cuicumque demum sit homini tradat. *l. XXXIII. v. 22.* Quare in Jure Civili, ob metum prodigalitatæ, quæ sub donatione latere posset, *l. 34. § 36. §. 3. C. de donat.* insinuatio judicialis requiritur, si donatio quingentos solidos excedat, & Jure Saxonico facultatem donandi leges usque ad 500. solidos i. e. mille thaleros gravioris monetæ restrinxerunt. *Carpz. p. 2. C. 12. d. 12. Webnerus in Observ. Pract. voc. Gold-Gulden.* Cum ergo Jus Civile profusionem bonorum in excessu donationum timeat; nos certe superstitionem in donatione omnium bonorum ad pias causas substituamus, atque personam donantis, priusquam donationem adprobemus, probe consideremus. Cum enim donatio, semel Ecclesiæ facta, non adeo facili negotio rescindi possit, iudex rationes, quæ animum ad donationes addidere, rite examinet, neque quod ex perturbatæ mentis operatione proficiscitur, pietati tribuat. Quod si enim tempore donationis cœlebs aut aliquot tantum liberorum parens existat; plures autem postea liberi ipsi ex matrimonio contingant, quod tamen in aliis donationibus permissum, ob supervenientiam liberorum donationem neutiquam revocare poterit. *Tiraquell. priv. us. & Menoch. l. IV. præsumpt. 189. n. 136.*

n. 136. atque ita non solum sibi, verum etiam liberis per inconsultam donationem pessime prospiciet. Statuit quoque *Tiraquellus priv. 101.* quod, etsi omnis alia donatio stricte sit intelligenda; contrarium tamen in donationibus Ecclesiae factis sit asserendum. In hoc casu, cum praecipue intentio donatoris sit respicienda, & ipsius voluntati sit satis faciendum, quo jure objectum, quod est pia causa, etiam contra rationes dubitandi, voluntatem donatoris latiore in favorabilibus efficere possit, non video. Cum enim omnis donatio ex singulari donatoris gratia ita profecta censeatur, ut etiam salvo jure eadem omitti posse credatur; benevolentia donantis non erit abutendum, sed stricte erit interpretanda. Quae stricta interpretatio, cum in aliis casibus a Jctis admittatur, non putari, pias causas aliis donatariis esse impudentiores. Excipiunt hic, quod semper in favorem piae causae benignior sit interpretatio admittenda, & si circa controversias pias causas concernentes diversae sint doctorum sententiae, illa, quae piae causae adversatur, non sit attendenda, etiam si esset communis, sed arripienda sententia Ecclesiae favens. *Alexander Tartagna l. 6. Consil. 204. n. 12.* Verum haec ratio est petito principii ex jure Pontificio desumpta. Quamvis enim proverbium, *multitudo errantium non parit errori patrocinium*, huc quoque applicari possit, quod communis doctorum sententia non magis quandoque aequitati respondeat, quam singularis quorundam; non tamen ideo sequitur, in favorem piae causae communem sententiam, si adversetur piis causis, semper esse rejiciendam. Credo sane illam reprobendam, quae justitiae causae, ex circum-

stantiis moralibus judicandæ, contraria; & cum nulla tam absurda sit opinio, quæ suos defensores non inveniatur, illud inde incommodum esset timendum; quod semper quidam vel superstitione vel imbecillitate iudicii decepti, partes piarum causarum contra optimas juris rationes haud infeliciter sint acturi.

XIII.

Decimæ, cum jam per legem Mosaicam Clericis tanquam pars salarii sint constitutæ, in ecclesia quoque nostra merito locum habent. Non tamen earum penes nostrates tantus est favor, quantus apud Pontificios, qui nec Imperatorem quidem privilegium super non solvendis decimis condere posse statuunt. Ita enim *c. tua* & *infra X. de decim. & oblat.* Porro cum laicis nulla sit de spiritualibus concedendi vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur. Sed falsum est hoc dogma, & in majestatem Principum injurium. Nam licet pietatem decimis non negemus; privilegia tamen circa illas publicanda, non ad internam Ecclesiæ potestatem pertinent; sed ad externam, quam Imperatori & Regibus denegare, juri divino & naturæ repugnare. *H. Grotius* libro de imperio summarum potestatum circa sacra solide demonstravit. Competit enim iis cura circa sacra, ex potestate circa ecclesiastica externa Principi cuique summo, vi ipsa majestatis, qua pollet, & qua princeps est, & quidem jure gentium, abstracta qualitate religionis seu cultus, *Ziegl. Diff. V. de Jurib. Majestat.*

Hinc

Hinc regum Galliae institutum laudandum, qui, si decimarum petitio fiat ab Episcopis, vel ceteris Clericis adversus praediorum dominos, quarum solutio insveta est in iis locis, unde exiguntur, non alienum existimant a munere suo huic negotio auctoritatem suam interponere, illas exactiones insolitas impedire, excommunicationum, si quae ab Episcopis in recusantes latae sunt, revocationem indicere, eamque pignoribus captis urgere. *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imperii l. IV. c. 10. n. 2. idem de Hispaniae regibus refert Didac. Covarrivias l. 1. resol. 17. n. 8. v. 9.*

XIV.

Quas haecenus Clericorum technas circa acquirendas opes in usum piarum causarum deprehendimus, sub titulo legatorum, donationum & decimarum latuerunt. Nunc ut illas quoque, quibus in privilegiis circa contractus sibi prospexerunt, investigemus, instituti ratio postulat. Circa haec privilegia in contractibus civilibus occurrentia, ut quaedam generaliter praemoneam, a scopo meo alienum haud fuerit; cum per illa civibus reipublicae noceatur. Contractus enim ad vinculum in vita sociali conservandam maxime spectant, & in illis bona fide sine discrimine personarum agendum est. At vero ubi dolo malo quid in favorem Cleri elicitum est, in praedictum contrahentium tendit, & iniquitatis ac impietatis nota laborat. Nam si contractus est conventio per se & sua natura produciens obligationem & actionem l. 7. §. 1. & 2. ff. de Pact. conventio autem duorum vel plurium in idem placitum consensus l. 1. §. 2. ff. de Pact. ex definitione apparet, quod illud,

lud, de quo inter duos bona fide est transactum de rebus & actionibus in commercium venientibus, & quæ dominia & pretia rerum præsupponunt, ab utroque exacte fit observandum; adeo, ut neuter se obligationi aut actioni subducere possit. Itaque si Clerus vel Ecclesia lucrum capere velit ex rebus, quæ sunt in commercio, ipsi quoque fit standum in illis contractibus, qui bona fide, absque dolo alterius & enormi læsione sunt consummati. Opponunt quidem hic doctores, quod res ecclesiæ possint quidem meliorari, ast non deteriorari exemplo minorum *c. 1. X. de in integr. restitut. l. 32. pr. C. de Episc. & Cler. Tiragu. priv. 142. Carpz. l. 2. Jurispr. Consist. d. 300. n. 12. & seqv.* Sed quomodo hoc præsupposito contractus cum ecclesia aut piis causis tuto iniri possint, non video; cum semper metuendum sit, ecclesiam minorennitatis jure gaudentem minorenes quoque habere antistites, quorum negligentia, quandoque & iniquitas hac ratione in acquirendis bonis feliciore foret, quam exquisitissima aliorum bona fides & solertia, quod sane justitiæ, quæ æqualitatem servat, repugnaret.

XV.

E casibus specialibus ulterius idem probari potest, & exempla nonnulla restitutionis suppeditabimus, in quibus minorum quoque juribus piæ causæ æquiparantur. Si Ecclesia res suas minori pretio locet, propter læsionem etiam non enormem restitui potest, & sufficit, quod alius plus dare velit, licet antea res ecclesiæ non pluris fuerit elocata. *Cas. de Grassis Decis. Rot. Roman. 135. num. 18. seqv.*

seqv. Hæc decisio Ecclesiam ad contractum locationis ineundum reddit incapacem. Cum enim locatio prædiorum plerumque non ad dies aut menses restringatur, sed ad aliquot annos; & conductori lucrum pro laboribus impensis sæpe tardius contingat, conductor sane hoc privilegio fraudari posset, si alius prædium, quod ipsius opera & industria omni apparatu instructum esset, majori oblato pretio, nondum finito tempore contractus administrandum ipsi eriperet. Eadem quoque iniquitatis labe laborare mihi videtur, quod falsa opinione solutum, pietatis causa tanquam indebitum repeti non possit, *Tiraquell. priv. 119.* quod tamen *Mart. de Jurisdic. P. IV. Cent. 2. Cas. 170. num. 1.* ita limitat, nisi solvens ex tali solutione ad incitas reducatur, & fundatum hoc existimat in *l. 32. §. pen. ff. de conduct. indeb.* ubi dos indebite data non repetitur, cum qua piam causam & hoc casu confert *Menoch. l. 2. Arbit. quest. c. 88. n. 36.* Ast cum varia adhuc de dote indebite data & repetenda adjici hic possent; hoc saltem monebo, disparitatem negotii consequentiam a dote ad piam causam, hoc casu non concedere. Quæ enim dotis loco liberis etiam indebite tribuimus, eo libentius ipsis erunt relinquenda, cum post obitum ab intestato in bonis nostris succedant; nec adeo facile præsumendum sit, quod parentes per dotem indebite solutam ad incitas sint venturi. Redit ergo in hac quæstione cardo controversiæ eo; num scilicet major liberorum, quam piæ causæ, aut saltem æqualis sit attendendus favor? id quod negamus. Circa emtionem singulare sibi privilegium arrogat ecclesia; nempe, quod vicinum ad vendendum compellere possit.

Mar. Giurba Dec. 86. num. 3. sequ. si hoc scilicet tendat ad ampliandam ecclesiam *Molin. Tr. 2. Disp. 341.* At vero cum quilibet rerum suarum sit liberrimus dominus & arbiter, & in V. testamento factum Achabi, qui Nabothem ad vendendam vineam cogere volebat, minime DEO fuerit probatum; num patribus Ecclesiae privilegium hac in parte majus competat, valde dubitem. Iniquus sane hic modus acquirendi est, qui Clericis amplius dominium exercendi occasionem in præjudicium aliorum civium permittit, eoque æqualitatem Juris turbat aut tollit.

XVI.

Cum *elemosyna* ad sustentationem pauperum ordinatæ primarium quendam locum inter pias causas sibi vendicent, modum exigendi illas, quem jure Episcopo tribuit, *Petrus Rebuffius de priviil. Scholar. priv. 90.* naturæ illarum adversari, ac adeo hac ratione impium esse, putarim. Nam in *elemosynis*, quæ boni operis titulo gaudent, præcipue intentio dantis spontanea respicienda, nec ulla actio, quamvis alias bona sit, vi tamen extorta, moraliter bona censeri potest. *Rebuffius* ergo sententia adprobari non poterit, qui pauperes tempore penuriæ Episcopi officium implorare posse, statuit; ut divites vi compellat ad erogandas *elemosynas*. Equidem in gratiam pauperum Episcopi curare debent, ne mercatores res necessarias vitæ nimis care vendant *per l. 1. C. de Episc. audient.* quanquam, si ad modernum statum hæc applicemus, hæc cura circa prætia rerum constituenda, sit magistratus *v. Camill. Borelum de Magistr. Civit. l. 3. c. 14. n. 17.* Utut tamen se res ha-

habeat, non exinde probari potest, quod episcopus vi adhibita opulentiores ad eleemosynas compellere queat. Prodesset alias paupertas, & nocerent divitiæ, a quo tamen prodesse, nos liberet omnipotens DEUS, inquit Cynus ad l. id quod pauperibus C. de episcop. & cler. Aliis itaque modis Episcopus egenis prospicere debet, vel ex ærario Ecclesiæ, vel collectis ordinariè institutis. Liberalitas enim, ad quam eleemosynæ spectant, hac in parte non habet legem coactivam.

XVII.

Alia huc pertinens movetur quæstio; an scilicet deprecationes publicæ in multam pecuniariam ad pios usus converti queant? in qua determinanda diversas partes doctores sustinent. Brunnemannus in Jur. Eccl. l. I. c. VI. m. 4. §. XI. & l. II. c. XIX. §. 26. fieri id posse negat; cum subtilem simoniam in redimenda deprecatione latere, existimet. Ideo Carpzov. dissentientem refutat, qui contrarium in Jurispr. Consistor. l. III. d. 86. & seqq. asserit. Argumenta itaque Carpzovii, cum casus hic sæpius contingat, qua licebit, brevitate exponam, & quod in illis Brunnemanno improbatum fuerit, commemorabo. Primum ex sanctione Electorali de an. 1624. desumptum, & in Electoratu Saxonix ad commutationem deprecationis in multam utique validum. Secundum est, quod, cum deprecatio pœna sit, in aliam quoque possit pœnam converti: id quod tertio illustrat, quod omnes ferme pœnæ hodie in arbitrio iudicis positæ sint. Quarto denique monet, quod excircumstantiis delicti gravior vel levior multa possit imponi. Hæc quatuor argumenta commode ad duoreduci

duci poterunt, cum par ultimorum ad illustrationem secundi tantum, non ad probationem thesios facere videatur. *Primum* illos sine dubio valide obligabit, qui cives Electoris Saxoniae sunt, nec idem in dubium vocare audeat *Brunnemannus*: *Alterum* autem eo vehementius impugnat, quod deprecatio non sit poena, sed reconciliatio; item quod deprecatio reconciliet mentes, multa vindicet crimen, qua ratione divites se semper liberare possent a deprecatione publica. Ast pace *Viri magni Brunnemanni* dixerim, deprecationem utique esse poenam; reconciliationem autem effectum deprecationis, non ipsam deprecationem. Cum ergo idem effectus, reconciliatio scilicet, quam magnopere urget, etiam per multam obtineri possit, & multa omnibus, quibus delictum notum, etiam innotescat, quis dubitet per multam quoque removeri & expiari scandalum, Hoc praesupposito, quod deprecatio nulla sit poena, argumentum *Brunnemanni* de subtili latente simonia corruit. Cum enim simonia sit rei spiritualis, vel spiritualibus annexa, cum aliquo temporali facta commutatio, *Lancelot. Institut. Jur. Canon. l. IV. T. 3. §. 1.* poena deprecationis aut est rei spirituali annexa, aut non est: Quodsi non est, quod probabilius videtur, nec definitioni quidem Simoniae commutatio in multam respondebit; Quodsi autem est, eodem modo, quo poena haec rei spirituali est annexa, multa quoque erit annexa, & cum ad pios usus impendatur, vitium temporalitatis originale, ut ita loquar, exuet, & in rem semispiritualem mutabitur. Circumstantiae tamen facti probe erunt examinandae, & si illas iudex summus tales cognoverit, ut de commutatione in multam

Etiam ipse dubitet, ex arbitrio ipsius pendebit, num deprecationem publicam, num vero multam reo velit injungere. Hic ergo modus acquirendi & pias causas adaugendi, quamvis *Brunnemanno* impius visus sit, nobis haud idem videtur. Sed major iniquitas in administratione bonorum & piarum causarum adhuc evolvenda, quam sequente sectione pandere jam paro.

SECTIO III.

DE EO,

QUOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADMINISTRATIONE DEPREHENDITUR.

I.

Religionem peperisse divitias, & filiam devorasse matrem, *Bernhardum* jam olim conquestum, *David Chytræus* testis est. Cum hoc *Gerson* quoque *Tom. VII. opp. Sect. 2. sup. Marc. in fin.* iisdem pene verbis conspirat; quod divitiarum magnitudo generaverit vermem pessimum, qui sic superbia, & voluptas effrenata, que tandem majestatem imperatoriam arrodere & loca gentesque imperio subditas depascere cœperit. Hæ autem quibus artibus sint partæ, *Sectione II.* breviter exposui. Quibus vero in impietatem sint versæ, nunc ulterius differendum venit. Amplissimum quidem hic stadium decurrendum foret, si singulos modos, atque omnes abusus, species notare vellem; at satis fortean in compendio dictum fuerit, illos, quibus seculo octavo vergente & insequenti Carolingorum ævo ac postea bona

G

ex

ex pio affectu Ecclesiæ donata administranda contrigerunt, neque intentioni donantium, neque officio pietatis beneficiariorum satisfecisse. *Lebmannus* enim in *Chron. Spirens.* autor est, sub *Ludovico Pio Imperat.* Clericorum fastum & superbiam non pullulasse, sed jam adolevisse; ita, ut *Ludovicus* omnes Episcopos Aquisgranum ad corrigendos perverfos Clericorum mores tam felici successu convocaverit, ut autor *Ludovici vite*, quem *anonymum* ex *Baronio* citat *Lebmannus* his verbis instituti rationem probet. Tunc deponi ceperunt ab Episcopis & Clericis cingula baltbeis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquisiteque vestes, sed & calcaria talos onerentia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiastica familia deputatus conaretur adspirare ad secularis glorie ornamenta. Sed ætas parentum adhuc tulit nequiores, & progeniem dedit vitiosiores. Libri enim cordatorum virorum extant Pontificiorum, quibus de perverfis Clericorum moribus ingemiscunt. *V. Nicolaum de Clemanges de corrupto ecclesia statu*, & librum cui titulus *Onus Ecclesie* an. 1519. excusum c. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 22. 23. Aliquot igitur tantum modos impietatem redolentes in bonorum Ecclesiasticorum administratione attingam, cum gravissimus Theologus *Höpfnerus* in *Saxonia Evangelica*, & celeberrimus *Conringius* in *Diss. de Constitutione Episcop. German.* eosdem abunde probarint, & merito perstrinxerint.

II.

Primo loco allegari meretur, eorum in genere facta dispensatio a scopo foundationis manifesto aliena. Cum enim bona in usum pauperum & sustentationem mini-

ministrorum Ecclesiæ & Scholarum ordinata fuerint. hominibus postea otia & lascivia diffluentibus obvenerunt, quas vel religiosus monachorum, vel splendidus *Canonicorum* titulus ab omni sinistra impietatis nota liberabat. A *canone*, seu regula sanctæ disciplinæ, ad quam vivere & docere tenebantur, dictos fuisse ipsum nomen illorum origine græcum arguit, cujus instituti laudabilis inter Latinos Augustinus creditur: qui uti *Possidius in vit. Augustin. c. 5.* memorat, *cum servis DEI vivere cepit secundum modum & regulam ab Apostolis constitutam.* Hoc *Augustini* institutum cum aliis quoque Episcopis probaretur, seculo insequenti nono imperantibus ex stirpe Carolina, & decimo ex Henrici Aucupis gente Saxonum Ortonibus nulla ferme episcopalis cathedra constituebatur, quæ non adjunctum *Canonicorum* haberet collegium, quod ex *S. Augustini* regula viveret. In tali vero collegio bonæ literæ & *S. Scripturæ* capita seu capitula docebantur, & a fratribus, ut vocabantur, discerentur; licet jam Romanæ Ecclesiæ traditiones admixtæ forent. Fratres illi communem scholam, commune dormitorium, refectorium, lectorium, & alia habebant, *v. c. necessaria 12. qv. 1.* Canon in *synodo Moguntina* sub *Carolo M. a. 813.* conditus habet, ut *Canonici canonicè vivant, observantes divinam scripturam & doctrinam, & documenta sanctorum Patrum, nihilque sine scientia magistri vel Episcopi agere presument, & ut simul dormiant, & manducant, ubi facultas hoc faciendi suppetat, & in suo claustrò maneant.* Posteris autem temporibus hæc docendi sparta non amplius *Canonicis*, sed extraneo alicui mercede conducto imposta fuit, uti patet ex *tit. X. de Magistris & ne aliquid exi-*

gatur pro licentia docendi, & ipsi Canonici regulæ & disciplinæ pertæsi, liberio rem auram vanitatum captare cœperunt; adeo, ut cum lætissimum & facillimum canendi horas officium aliquantis per adhuc retinerent, postea tamen in alios iisdem conferrent, ut natum sit inde probrosum dicterium: *habemus, qui pro nobis cantent, utinam quoque haberemus, qui pro nobis descenderent in infernum.* Prolixus horum impietatis notam describere superfedeo, cum id *D. Himmelius tr. de Canon. c. 6. & sequ.* multis argumentis & testimoniis demonstraverit, & *Chytraeus in Chron. Sax. Cranzius in Metropol. l. 4. Erasmus in encom. Morie, Grotius in not. ad Caspandrum tit. de Canon. &* plurimi alii infinitis fere locis istius instituti abusum a vero usu exposuerint. Increvit nempe ille abusus, cum Imperatorum Romanorum indulgentia secularis quoque jurisdictio episcopis concessa fuisset, & ipsi Principum dignitate cum conjuncta potestate gaudere cœpissent. Inde canonicorum autoritas aucta, quod præcipua membra episcopatum censerentur, quippe qui Episcopum eligebant, ac redditibus amplis præædiis & fundis sub præbendarum nomine constitutis, fruebantur. Olim quidem Canonicatus sine præbenda consistere potuerunt; postea tamen præbenda sine canonicatu esse haut poterat, uti ex definitione præbendæ ostendit *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. 1. r. XXVI. §. 2.* Imo auctis prædiis & numero parochinorum, præbendas quoque augendas statuerunt, *V. Carpz. Jurispr. Consistor. l. 1. def. 99. M. Anton. de Dominis de Republ. Ecclesiast. l. IX. c. 1. n. 27.* ideo conqueritur his verbis: *Ecclesiastico viro olim suis fuit Evangelium, sustentatio vero Ecclesiastica medium, nunc finis noster*

noſter eſt ſuſtentatio ex bonis eccleſiaſticis, medium vero offi-
cium eccleſiaſticum. Dum vero magnum horum eccle-
ſiæ honorum abuſum perſtrinximus, eorum ſtatum,
qualis ante reformationem Lutheri fuit, reſpeximus,
Abiit vero Canonicatum illa priſtina conditio apud
Proteſtantes, quippe qui illa bona Eccleſiæ ad meliores
uſus vertere laborarunt, ut maximus eorum abuſus
emendaretur. Conf. huc D. Himmeli Tract. de Canon. c. 9.
& Ibeſ. de abuſu DEO donator.

III.

In Romana autem Eccleſia abuſum honorum eccle-
ſiaſticorum magnam partem adauxit epiſcopatum
multiplicatio, quod *Conring. Diſſ. de conſtitut. Epiſcop.*
Germ. animadvertit & probavit. Inde eſt, quod non raro
unus plurium epiſcopatum titulis & bonis gaudeat.
Quod, ſi veteris Eccleſiæ canones reſpicimus, iniquum
& impium eſt. Horum tamen morem Canonici imi-
tati, in diverſis capitulis locum & redditus obtinuerunt;
eſſi neutrubi ſuo officio faciant fatiſ. Quod, an
pietatiſ & juſtitiæ regulis congruat, facile etiam parum
religioſus judicare poteſt.

IV.

Maniſteſtus ille abuſus in quibuſdam Proteſtan-
tium eccleſiis quidem fuit emendatus; nescio tamen
an aſſeverare liceat; omnes abuſus hac in parte fuiſſe
ſublaroſ. Multi ſane pietatiſ & juſtitiæ amanteſ viri
de eo dubitant. Non dicam de defectibus ipſorum
Canonicorum reguliſ veteriſ Chriſtianiæ diſciplinæ re-
pugnantibus; unam tantum vel alteram quaſtionem

attingere, non abs re fuerit. Quæritur enim; *num canonicatus argento soluto emi possint?* Negant hoc plurimi doctores, & in illis quoque *Carpzovius Jurispr. Confess. l. II. d. 312.* Hic cum fama nominis omnium ad instar sit, argumenta ejus paucis per lustrabo. Omnem controversiæ cardinem in eo moveri *primo* autumat: *num venditio Canonicatum ad Simoniam referri possit, nec ne?* ubi cum ipsi Simoniam definitio *vere spiritualia* tantum bona respiciens obstare videatur, ipse *Lutheri* autoritate motus a Simonia proprie & strictè sic dicta talem emtionem liberam pronunciat. Ut ergo hinc suam sententiam defendat, paulo obscurius ita philosophatur. *Quaedam Simoniana prohibita, ut Simoniana, quedam Simoniana, quia sunt Simoniana.* Sed hoc idem esset, ac si dicere vellem; quosdam homines ab aliis infames censerè *infamia facti*, sive quod idem est, *ut infames*, quosdam vero *infamia juris*, vel, ut *Carpzovii* distinctione utar, *quia sunt infames.* Jam quisque judicet; num *ICTo infamia facti* quæ nempe ex errore populi oritur, vera infamia videatur? Neutiquam asseveraverim. Idem in Simonia dijudicanda hic applicari videtur. Illa, quæ *ut Simoniana Carpzovius* prohibita asserit, & quo emtio canonicatum quoque referenda, tanquam *Simoniana facti* ex errore & ratione status ab *Urbano II. Gregorio, & Alexandro II.* judicata, quorum decretales & errores, cum venditio canonicatus non sit *Simoniacum quid Juris*, sive quod revera ad Simoniam spectet, neutiquam Protestantes obligare poterit. *Secundo* loco venditioni obstare putat, quod Canonicatus dicantur *beneficia*, *beneficia* autem non posse dici res pecunia partas *l. i. pr. ff. de*

de donat. Sed hoc substantiam Canonicatum non evertit, an beneficia dicantur nec ne. Cum enim duplex canonicatum respectus sit habendus, illorum qui pretio certo venduntur, & eorum qui tanquam pars salarii doctoribus, & præmium dignioribus offeruntur, in priori casu titulum *beneficii* salva Canonicatus substantia expirare; in posteriori autem retineri posse, nemo negarit. Quas *tertio* & *quarto* loco adducit rationes; nempe esse contra legitimam vocationem ad beneficia Ecclesiastica percipienda, quæ per electionem non venditionem fieri debeat, concedo; si modo beneficia tendant ad officium præstandum debitum: quale exemplum est septem diaconorum, quarum liberam electionem ex *Act. VI. v. 5.* allegat. Idem observandum esse statuo, si certi canonicatus doctoribus aut ministris Ecclesiæ, tanquam pars salarii, sint assignati. Si vero canonicatus in alias personas, qui nullo officio Ecclesiæ defunguntur, aut scholæ ac Republicæ utili, conferantur, præbendam, beneficium quidem ex Ecclesiæ bonis judicaverim, non vero ecclesiasticum quid. Multos enim Canonicos reperias, qui nomen quidem Clericalis personæ sustinent, munia vero Ecclesiæ nulla obeunt. Regulæ Canonicorum, quas in venditione negligi metuit *Carpzovius*, ut scilicet recipiendus honestos natales habeat, sit justæ ætatis, ingenii boni, morum proborum, & animi ad labores apti vel necessariæ sunt, vel minus necessaria. Necessariæ, ut morum sit proborum & ingenii boni, etiam in venditione observari debent & possunt, circa minus necessariae autem Princeps sine injuria nota in præjudicium quoque Canonicorum dispensare poterit.

V. De

V.
 De bonis Canoniorum partis semel, tuendis etiam solliciti sacrorum antistites fuerunt; ne ad laicos per testamenta fructus eorum transfirent. Ideo obicem per *c. relatum. X. de testam.* posuere; ne eorum hæredes ab intestato succederent, generaliter itaque, uti ait *Lancel. l. 2. tit. 28. bona quilibet ob Ecclesiam acquisita sacerdotibus sive mobilia, sive immobilia, post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his ullum de jure testamentum fieri poterit.* Huic prohibitioni condendi testamenti, cum naturalis in consanguineos affectus obstare videatur, rigor temperatus per *c. relatum. §. licet X. de testam. consuetudinis tamen est non improbatæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his, qui viventi servierint, sive sint consanguinei, sive extranei, aliqua juxta servitii meritum conferantur, non testamenti ratione, sed elemosynæ duntaxat intuitu.* Legem autem hinc in fraudem legis prioris introductam videas; cum non liceat testamentum condere, sub specie elemosynarum aliquid consanguineo aut amico legare juxta servitii meritum, permillum. Ast quomodo hæc conveniant, elemosynam dari propter meritum, cum *ἐλεημοσύνη* stipem misericordiæ causa datam tantum denotet, ut *Lactant. l. VI. inquit. divin. c. II. misericordiam, quam elemosynam dicere maluerit.* Sane dubitaverim; num Pontificum & aliorum Clericorum in suos profusiones, sub elemosynarum nomine venire possint; cum illi, qui ex illustri familia natales ducunt; ejusdem adhuc amplificandæ studio agitentur; qui vero ex plebeja stirpe, eam ut extollant, & in

in altiore fede collocent, enixe allaborent. Exempla hic plurima *proprium charitatum*, uti *Thuanus l. 100. de Sixto V.* agens easdem vocat, recensere possem, si singulas quoque *impietates facti*, non *juris* demonstrandas haberem.

VI.

Alia inde quaestio illustris exsurgit; *ad quem reditus vacantis episcopatus, donec alius eligatur, spectent?* Hæc controversia, cum *Jus Regalia* non multo abhinc tempore a Rege Galliaë, Pontifici negatum attingat; non abs re fuerit, *si Regalia jus*, quoad fruitionem bonorum ecclesiasticorum vacantium, paucis quoque tangam atque exponam. Jus illud intres potissimum distinctos actus se diffundit, 1) *in constitutionem personarum sacrarum*, 2) *in collationem beneficiorum vacantium* & 3) *in perceptionem fructuum & proventuum ex bonis ecclesiasticis, dum nova expectatur electio.* Priores *Regalia* partes cum ad *Jus Personarum*, non vero rerum faciunt, omitto, tertiam tantum contemplaturus. Versatur in illa *singulare aliquod jus majestatis*, per quod *summus princeps Ecclesie bonis, mortuo Episcopo utitur, donec, qui in defuncti locum successus est, præstiterit juramentum fidelitatis.* Originem ejus *Gerhardus in Diss. de Jure tertii in causa Regalia*, ex spoliis, quæ olim in Ecclesia viguerunt, deducit. Scilicet cum Episcopi nepotum suorum curam habituri, Ecclesie bona invaderent, Clerici post mortem cujusque præfulis non dubitarunt omnem hæreditatem, sine discrimine patrimonialium quoque bonorum, fisco sacro inferre; ut per *Can. 21. Concil. Chalcedonensis* sit sancitum. *Non li-*

H

ccat

ceat Clericis, post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum, sicuti precedentibus regulis constitutum habetur. Si vero hac fecerint, periclitari se noverint a proprio gradu. Sed hoc non obstante canone, eo processit spoliandi licentia; ut brachio seculari esset coërcenda, & seculo IX. a Gallia regibus comes una cum visitatore a Metropolitano mitteretur, qui bona vacantia custodiret, quod ex C. VIII. Capitularium Caroli Calvi probatur. Hinc remotis pedetentim visitatoribus, comites vel proprio ausu, vel reges per hos omnem hæreditatem sibi adjudicaverunt, & bona, ne ab aliis raperentur, ad se pertraxerunt. V. Flodoardi Histor. Roman. L. IV. c. 2. ubi Papa Formosus ann. 892. Ecclesiam Rhemensem privilegio liberat; ne Reges Episcopi aut Episcopatus bona sede vacante in suum usum verterent. Factum inde, ut reges episcopis decedentibus, non solum, quæ ipsi reliquerant, sed & reliquos proventus more Feudali tamdiu sibi vendicarent, donec novus Episcopus dignitatem ab ipsorum manu receperit. Hinc admodum prudenter Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imper. c. XXII. num. 5. Quomodo plurimarum hujus regni provincialium consuetudo Domino Feudi addidit usumfructum, quoties feudum vacat per mortem Vasalli, id quod vulgo Relevium (Reliev) vocant, sic reges eo feudorum jure, quoad regalia sive patrimonia episcopatum, usi sunt interim, dum eorum custodiam ad se receperant, donec sedi vacanti præfectus esset episcopus, & donec is investituram a Rege accepisset, juramentumque fidelitatis præstitisset. Hoc jus percipiendi fructus ex sedibus Episcopalibus vacantibus una cum reliquis partibus Regaliæ ab Innocentio XI. Regi Galliarum Ludovico XIV. in acquisitis bello provin-

vinciis denegatum, quod secularibus potestatibus nullum in res sacras Jus esset, & *Can. XIII. Concilii Lugdunensis* Reges severe ab ejus usurpatione arceat. Acciderat id jam olim *Ottoni IV. & Friderico II. Imperatoribus*, qui banno laceffiti, *banc minimam scintillam Juris Cæsarei*, ut *Fridericus I.* hoc jus appellat apud *Arnoldum Lubecensem* in responsione ad querelas Cleri Germanici amiserant, & solemniter eidem renunciarunt. *V. Baron. ad an. 1199. in epistola Principum & Baronum Clericor. & laicor. ad Innocent. III. & Frider. II. auream ballam an. 1208. editam & post sexennium repetitam, quam Schilterus de Libertat. Eccles. German. l. V. c. VI. n. 1. exhibet.* Nec Imperatores Romani aut Reges Galliæ tantum hoc jure præ reliquis eminebant, sed *Landgravii Thuringiæ & Marchiones Misnia* in parochiis *Arnsbauck, Triptis auma & Ziegenruck* in circulo Neo-Stadiensis usque ad ann. M CCC XC IV. idem exercebant, quo ad preces Cleri promittentis certas vigilias annuas remiserunt *Fridericus, Wilhelmus & Georgius fratres*, uti ex diplomate Teutonico patet, quod *Schilt. l. c. p. IV. recenset.* Sola itaque stirps regum Galliæ hoc *jus Regaliæ* & in specie fruendi bonis ecclesiasticis vacantibus ad nostra usque tempora, vel indulgentia Pontificum, qui Cæsareæ majestati tantum imminerebant, vel strenua virtute sua, qua jura patria defendere assolet, retinuit. Habet tamen adhuc quoque, quod Pontifici opponere possit, Imperator Romanus, si *Ottonis IV. & Friderici II.* solemnem renunciationem vi banni extortam rescindere velit. Idem enim, quod Galliæ rex, ad propriæ causæ patrociniū allegari possit; quod *jus Regaliæ* regiæ coronæ sit insitum & innatum, *un Droit.*

de Couronne, quod nec alienari a Regibus possit, nec ab aliis præscribi; uti proluxior de hac re edisserit *Laroguanus Tr. de la Regale. c. VIII. p. 98. seqv.* Ad hæc Imperatorem ea non urgeret difficultas, quæ Gallis ab impugnantibus Regaliæ opponi solet, nimirum, quod in illis terris, ubi a Regalia se immunes dicunt Episcopi, *Jus Relvii* ex quo Regaliam deducunt, nunquam obtinuerit. Cum enim Ecclesiæ ab Imperatoribus bona feudalia sint donata, necessarium quoque fuit, ut illa feuda iis quoque conditionibus possiderent, quas in prima feudorum origine publica utilitas syaserat. Cum itaque personæ Ecclesiasticæ, quæ feuda Ecclesiæ concessa acceperant, vasalli Imperatorum sint facti, necessario inde quoque sequi videtur, Imperatorem post obitum Episcopi, quod eo casu feudum vacet, illud ad se recipere & retinere posse, donec novus episcopus feudi investituram acceperit. Hinc fisco Imperatorio omnia bona mobilia, more ex Feudali jure consveto quondam sub *Frider. I.* cesfisse, ipsumque strenue contra Pontificum machinationes hoc jus defendisse *Schibterus l. c.* asserit, & *Lebmannus in Chron. Spir. l. V. c. 67.* postea quoque observatum probat. At temporum sequiorum sancta simplicitas, & effrænata Pontificum dominandi libido majestatem Imperatoriam Regaliæ quoque juribus privare ausa est; adeo, ut vix tenuis umbra autoritatis Cæsareæ circa ecclesiastica jura & bona remanserit, quæ brevi plane sit expiratura, nisi Inviçtissimi JOSEPHI jurium per Italiam patriorum restauratoris indoles generosa meliora aliquando fata polliceatur.

VII. Quod

VII.

Quod in *Jure Regalia* negando summorum Imperantium jus imperii convellere Pontifices Romani audent, majori adhuc nisu concussere; quando bona ecclesiastica tam levi pretio parva, ab omnibus tributis civilibus, & jurisdictione quoque seculari, in præjudicium civium & Principum exemerunt. De qua exemptione, si accuratius statuendum sit, error primo illorum notandus erit, qui sub bonis ecclesiasticis, quandoque etiam patrimonialia Clericorum comprehendere volunt, iisque sine discrimine, favorem, quo piæ causæ hac in parte fruuntur, tribuunt, ac patrimonialia etiam Clericorum bona ab omnibus tributis & collectis libera esse pronunciant, *Natta consil. 280. n. j.* & *Carpz. Jurispr. Consistor. l. 3. d. 311.* plurimos adhuc doctores allegat, qui in eandem sententiam conspiraverunt. Præcipuum illorum argumentum habetur: quod collectæ imponantur personis pro rebus *Bartolus* in *l. rescripto §. sciendum ff. de muner. & honor.* cum vero laicis super ecclesiis & ecclesiasticis personis nulla sit attributa facultas *c. ecclesia X. de conslit.* non posse hinc illas gravari ex defectu jurisdictionis perhibet *Petr. Anton. de Petra in tract. de potestat. princip. c. IV. n. LV.* Sed concessio, quod laicis nulla in rebus ecclesiæ competat potestas (quod tamen est *πεῖρωτον ψεδδ*) argumentum exinde etiam refutari poterit, quod una eademque persona diversis qualitatibus moralibus prædita, pro diversa haberi diversoque jure censeri queat. *l. apud filium familias ff. de manumiss. vind. c. cum. capella. X. de privileg.* Clericus igitur respectu ad officium habito, in per-

fonalibus, jure clericalis immunitatis gaudebit, in patrimonialibus autem, laici sive civis beneficiis fruetur, & in favorabilibus æque ac in odiosis civis sortem induet. Ast circa illa bona, quæ non sunt in patrimonio Clericorum, sed universæ Ecclesiæ oblata, gravior definienda veniet controversia, si in illorum immunitatem ab omni vectigali & tributo inquirere velimus. Illorum olim nullum discrimen, de civilibus bonis in exigendo tributo habitum, plurima in historia, ante *Friderici II.* Imperatoris tempora, exempla inveniuntur; adeo, ut *Fridericus Barbarossa*, frustra conquerente *Papa Adriano*, ab ipsius *Papæ* bonis per Italiam publica tributa reipublicæ non poposcerit tantum, verum omni quoque rigore exegerit. *Bambergensis* inde *Episcopus* apud *Radevic. l. IV. de gest. Frider. c. 34.* a nuntiis *Papæ*, *Cæsari* propositum inter alia memorat: *de dominicalibus apostolicis fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiende coronæ.* Posteaquam vero *Fridericus II.* vi banni coactus sublevavit istis oneribus ecclesiæ bona, omnibus collectis & tributis sese subducere, Clerici non dubitarunt. Hanc Ecclesiarum immunitatem, quam rerum divinarum svasit reverentia, quæ etiam hostes, ut parcerent, commovit frequentissime *Grot. de J. B. & P. l. III. c. 12. num. 6.* ipsis non inviderem; nisi quodammodo, si amplius observetur, eadem in damnum reliquorum civium vergeret. Quod si enim nimium bona Ecclesiæ excrescant, laicorum inde imminuantur, & ea Principum multorum sit ratio; ut tributorum summam integram præstandam non facile remittant, sed novis sæpe adhuc inventis nominibus adaugeant; reliquorum civium res in eo versari videtur, qui pro rata, onera

onera bonis Ecclesiæ olim injuncta exsolvere tenebuntur. Hinc æquum putaverim, ut tributa ex illis quoque, quæ nuperrime ad Ecclesiam transiere, bonis a Magistratu civili exigantur. Quod enim Pontificii & Canonistæ illico juris dictione Principis exempta dicant prædia, quam primum in Ecclesiam transferuntur, falsum est. *V. Augustin. Barbof. de jur. Eccles. l. I. c. 39. §. 5. num. 35.* Ideo in Gallica optime constitutum, ad solum regem pertinere *jus amortizandi fac. Gotbofred. ad l. 4. c. Theod. de Episcop.* neque *amortizationem* bona eximere suprema jurisdictione regia, quod observat *Carol. Molinæus ad consuetud. Paris. l. I. §. 30. n. 26.*

VIII.

Immunitatem ab omnibus tributis piarum causarum, exemptio quoque a magistratus civilis jurisdictione consecuta est. Clerici enim iniquum ducunt, si seculares judices de rebus spiritualibus judicarent. Quamvis enim Francorum & Germanorum ecclesia jurisdictionem etiam civilem in causis viduarum & pupilulorum olim habuerit, quod ex *can. XII. Concil. Matisconensis ann. 558. habiti & libr. V. Capitular. CLXXXII.* patet; concurrens tamen illa quoque regum fuit jurisdictione, uti *Pipinus Galliæ rex in Synodo Vernensi C. XXIII.* contendit. Ipsæ vero ecclesiæ a jurisdictione civilis Imperii Francorum nondum fuerunt exemptæ. Nam per tria secula ad *Carolus M.* usque & Regum & Comitum jurisdictioni subjunctæ mansere teste *Lehmanno Chron. Spirens. l. II. c. XXI. & XLI.* Constituti hac de causa Ecclesiis a Regibus judices, qui *Vice-Domini, Advocati*, audiebant, quorum officium erat judicare de
Ab-

Abbatum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & minoris ordinis Cleri controversis bonis, quod ex *Capitularibus & Hincmaro*, *Corringius* probat in *Exercitat. de Judic. reipubl. Germ. num. 35.* Antiquitatem rei *Pipini* quoque constitutio indicat, *l. 3. LL. Longobard. X. 32.* Et hoc statuimus, ut ubicunque Episcopi substantiam habuerint, Advocatum habeant in ipso comitatu, qui absque tarditate justitiam faciat & suscipiat &c. Hanc Advocatorum juris dicendi potestatem subvertere Clerici frustra diu moliti sunt, donec *Ottonum* ætate, nonnullis Episcopis, *Moguntino* scilicet, *Colonienfi* & *Herbipolenfi* plena bonorum administratio & secularis in populum jurisdictio fuerit concessa: reliquis tamen Episcopis sui manserunt Advocati. Illos constituere regii erat juris, & *Urbanum III.* ann. 1186. frustra laborasse *Baronius* indicat, ut liceret Episcopis, quos velent, Advocatos adsciscere. Primum *Fridericum II. Imperat.* Clericos ab omni jurisdictione seculari & Advocatorum exemisse nonnulli contendunt; quod tamen obscure ex verbis Bullæ, quam *Goldast. in statut. Imperial. fol. 73. & 74.* exhibet, demonstratur: Omnia nos spiritualia vobis & aliarum ecclesiarum prelati relinquimus libere disponenda, ut que sunt Cæsaris, Cæsari, que sunt DEI, DEO recta distributione redantur. Negari interim nequit, hac in parte auctoritatem imperatoris *Friderico II.* regnante fuisse immutatam; plena tamen exemptio bonorum istorum ab omni jurisdictione Laicorum, ad *Wilhelmi* tempora & interregnum ab aliis certius referri solet, & privilegium a *Wilhelmo Episcopo Mindensi* collatum *Corringius Diff. de Judic. Reipubl. German. num. 71.* citat. Regalia & adm-

administrationem bonorum temporalium ipsius ecclesie sibi concedimus, de benignitate regie majestatis, ut de cetero tanquam princeps Imperii bona Ecclesie administret, ordinet, dispenset, prout melius ad utilitatem Ecclesie videtur expedire &c. Hoc privilegio postea omnibus quoque clericis concessio, cum a tributis & jurisdictione seculari se suaque bona liberassent, majestas imperatoria magnum decrementum sensit, ut vix tenues reliquias ratione bonorum feudalium adhuc retinuerit. Hujus exemptionis a jurisdictione seculari iniquitas, ut noiscatur amplius, duplex habendus est respectus; nempe vel personarum, vel bonorum: De personis enim judicandi facultas quam inique summis potestatibus sit subducta, jam dicere superfedeo; cum de jure rerum, non vero personarum sit agendum. Nempe Ecclesia, quæ in Republica est, nullam circa bona sibi concessa jure divino vel antiquo ecclesiastico jurisdictionem, nullum judicium, arrogare potest; cum finis ejus sit spiritualis, & inde quoque potestas, quæ ipsi ejusque ministris competit, alia quam spiritualis esse nequeat. Sane a potestate, quam prætendunt, excommunicationis a Christo concessa, si qua est, non licebit argumentari ad potestatem jurisdictionis politicæ, annexam habentis potestatem cogendi externe & violenter. Doceant ulterius Clerici, qua lege jurisdictionis secularis post *Friderici II.* tempora ipsis contigerit. Nulla sane ratio juris alia, quam metus banni & tyrannidis papalis, quæ Imperatores & Principes ad quævis alia iniqua quoque ferenda permovit. Constat etiam bona, quæ ad pias causas a privatis personis, vel donatione vel legatis pervenere, salvo jure

superiorum, in Clericos translata fuisse. Qua ratione Princeps jurisdictionem jusque summum in ejusmodi bonis per donationem privatorum salvo imperio amittere haut potuit. Metuendum sane fuisset, tandem omnia bona laicorum dominio Clericorum subjectum iri; nisi, quæ DEI gratia est, huic iniquitati per Reformationem obex fuisset positus. Quot & quanta dissidia in Imperio Romano-Germanico, & aliis regnis exlex illa potestas Episcoporum circa bona Ecclesiastica excitaverit, historia testis est. At si τὸ νόμιμον habet in republica summus Princeps, habet simul etiam summus episcopus in externis, cum Ecclesia, ut peculiaris status a Republica separari haud debeat, id quod *Pufendorfius* in libro de *Habitu Religionis Christiana ad statum civilem* solide evicit.

IX.

Sed ulterius Clericorum iniquitas processit, ut, cum bona Ecclesiæ ab omnibus tributis & jurisdictione seculari exemptis, privilegia quoque a summis imperantibus efflagitarent, quæ in illis casibus, quibus laici, quos vocant, impliciti, in ipsorum favorem mitiora semper statuerent. Hanc iniquitatem, quæ contractus in acquirendis piis causis tangit, supra *Sec. II.* notavi. Hoc loco illam, quæ ad administrationem bonorum ecclesiasticorum spectat, observabo. Primo loco in administratione moveri posset quæstio, *num Ecclesia jure & privilegiis minorum gaudeat & illa semper sit amplectenda sententia, quæ Ecclesie favcat?* ast illam jam in antecedenti Sectione exposui, ibique notavi, quod huc quoque adplicari velim. Transeo itaque ad contractum

tractum specialem mutui, in quo Ecclesia hoc jure singulari gaudet, ut quamvis creditor mutuo dans non teneatur probare pecuniam versam in utilitatem debitoris; si tamen Ecclesia mutuo acceperit pecuniam, creditor obligetur probare versionem in utilitatem Ecclesiae v. *Tiraquell. priv. 134.* quod etiam *Covarruvias l. 2. resolut. 17. n. 3.* ad venditionem extendit, quando res ecclesiae ob necessitatem aëris alieni solvendi venditur: nam & tunc emtorem debere esse sollicitum, quo pretium convertatur, statuit. Paucis, putem rem ex indole personarum contrahentium esse dijudicandam. *Ille* qui nomine Ecclesiae contrahit, & vel mutuum a creditore accipit, vel ad aërem alienum tollendum bonum Ecclesiae vendit, est antistes opinione vir bonus, & officio gravis, rerumque ecclesiasticarum gnarus, cujus autoritatem consensus patronorum, quem in ejusmodi contractu oneroso prius requirere debet, firmat. *Alter* est laicus, qui præjudicio sanctimoniae deceptus, cum viro bono, nedum ecclesiastico, sibi negotium esse arbitratur, & inde bona quoque fide cum Ecclesia per antistitem contrahit, incertus ad quem specialem finem summam mutui ecclesia velit impendere. Hinc, si creditor statuto tempore restitutionem mutui, vel emtor traditionem rei venditæ exposcat; num quaestio ipsi erit movenda de restitutione mutui, vel traditione rei venditæ, priusquam summæ versionem probaverit? Neutiquam hoc judicaverim; quia si talis summa aëris non in utilitatem Ecclesiae cesserit; culpa ad antistitis malitiam vel negligentiam redundat. Ecclesia igitur, quæ talem sibi ipsi elegit, vel antistes tanquam proxima causa culpæ

I 2

potius,

potius, quam bona fides & iusta simplicitas creditoris vel emtoris damnum inde emergens ferat, & ex proprio peculio restituat. Pari ferme ratione procedit privilegium, quod Ecclesia habet de exceptione non numeratæ pecuniæ in infinitum, *v. Tiraquell. privo. 145.* cum eadem alias intra biennium tantum opponi possit: *l. 8. §. 14. §. 2. C. de non numerat. pecun.* Quodsi enim Ecclesia confessionem mutui quidem exhibuerit, pecuniam autem non acceperit, damnum, quod inde sentit, iustius a procuratore, qui curam administrationis gerit, restituendum repetat, quam a creditore, qui intra biennium a procuratore antistite fuisset conveniendus. Privilegium hoc, si accurate expenditur, magis in favorem Clericorum & personarum, quam piarum causarum conceptum esse videtur; cum piæ causæ de non sentiendo damno securæ quoque esse possent, si procuratorem convenirent, eundemque ad præstationem summæ, quæ per ipsius negligentiam perit, adigerent. Meruendum enim foret, quod, si administrator rerum ecclesiasticarum, aut qui in hoc munere illi succedit, creditori non faveret, post longum temporis intervallum summam mutui sub exceptione non numeratæ pecuniæ in dubium creditori vocare atque hac ratione omni argento fraudare posset. Id quod, si sæpius accidat, sanctam Ecclesiæ fidem, lubricam, ipsamque ad contractus mutui incapacem redderet. Prospiciat igitur sibi maxime creditor in contractu cum Ecclesia, aut eius curatore necessum est, & quam in aliis contractibus quoque negligit sollicitam circumspeditionem, omnem in contractu cum Ecclesia ineundo colligat.

Sancta

Sancta hinc Ecclesiæ & pietatis nomina ipsum cautum reddant, & si cum ecclesia contendat, semper jus suum periclitari existimet. Specialiter enim, etiam sine traditione hypothecæ, rem sacram si quis obligare velit, *c. nulli X. de reb. Eccles. non alien.* prohibitum, & obligantem specialiter adhuc arbitrarie puniri posse, contendit. *Molin. tr. 2. d. 466. num. 1.* Si tandem summa pecuniæ creditori sit restituenda, tot artes & fraudes iterum excogitare, quot ad decipiendum creditorem sufficiunt. Primo enim deficientibus mobilibus, immobilia bona Ecclesiæ debent creditori offerri in Antichresin, ita tamen, ut fructus prius computentur in sortem, & postea in usuras & quidem minimas, scilicet tria pro centum per *Authen. hoc jus porrectum c. de ss. Eccles.* Hæc bona si creditor nolit accipere, consenti majoris partis Cleri adhibito, & actis supra hanc rem confectis, prædium per viginti dies subhastari, & postea plus offerenti vendi debet, hac lege; ut ex pretio satisfiat creditori, alias enim non securus erit emptor. Emptore nullo reperto, res accurate æstimata & decima parte æstimationis super addita, creditori in solutum danda, nec electioni creditoris permittitur, sed ex æquitate res mediocris accipienda. *Novell. 120. c. 6.* Imperator enim magis favendum censuit Ecclesiæ debitori, quam privato, *Sichardus Comm. C. ad Authen. hoc nisi n. 10. de solutione.* & in hoc differt beneficium dationis insolutum in genere concessum ab eo, quod competit Ecclesiæ. Nam si alius debitor creditori bona sua in solutum offerat, res optimas & præstantissimas offerre, & creditori electionem relinquere tenetur per *Nov. IV. c. 3.* Sed ecclesia poterit res mediocres in solutum offerre,

ferre, & quidem partim frugiferas, partim steriles possessiones per *Nov. 120, c. VI. §. 2. in fin.* In hoc solutionis debiti processu, quem *Brunnemannus in Jur. Eccles. l. ii. c. XII. num. 30.* & in *Comm. ad Authent. Hoc jus porrectum c. de SS. Eccles.* exponit; si singula capita recensere velimus, tot impietates, quot singulæ propositiones erui possent. Verum cum prudens lector eandem ipse deprehendat, prælonga demonstratione nauseam legentibus non movebo.

X.

Quanto hinc mitiores in executione contractuum, qui ex parte Ecclesiæ sunt onerosi, fuere Clerici, tanto severiores in illis extitere; qui piis causis jus in aliorum bonis constituunt. Sive enim ex donatione, sive ex venditione Ecclesiæ jus in alium competat, hypothecam simul in alterius bonis habet, & si in donatis ipsi hæc jura attributa, multo magis quoque erunt in onerosis contractibus, v. g. mutuo, uti *Brunnemannus l. ii. c. XIV. num. 5.* recte concludit. Hoc quidem privilegium concedi posset, cum in arbitrio tertii sit; an vel per donationem vel emtionem Ecclesiæ in suis bonis hypothecam velit constituere. Ast, quod hanc hypothecam comitatur adhuc jus singulare, nota quadam injustitiæ laborat. Statuit enim *Manzius in cent. decis. quest. 24. num. 31. & seqv.* quod, licet anteriorem expressam hypothecam in bonis præsentibus & futuris habeam; in bonis tamen post contractum quæsitis Ecclesiæ, si vel ex statuto vel ex conventionem hypothecam habeat, mihi præferatur. Quod privilegium iniquissimum judicaverim; quia tendit in præjudicium

dicium tertii, & commercia fidemque datam disturbat. Res exemplo fiet clarior. *Sejus* nobilis cum sit dominus aliquot prædiorum, & aliquando plura ex hæreditate *Bruti* patruelis speranda habeat, summam a *Titio*, *Sempronio*, & *Cajo*, quæ patrimonium excedit, in mutuuum accipit, atque illis hypothecam simul in bonis aliquando hæreditate percipiendis constituit. Rogat deinde quoque *Cassium*, cui administratio piarum causarum est commissa, qui cum *Sejo* multis aliis nominibus obstrictus, & de mutuo recipiendo per hoc privilegium sit securus, summam pecuniæ ipsi exsolvit. *Brutus* patruelis post hæc moritur, & *Sejus* ab intestato succedit, atque genio, nova hæreditate adjutus, liberius litat. Hujus, si fidem in dubium vocent, atque concursus creditorum existat, quæstio enascitur; num Ecclesiæ hypotheca in bonis hæreditate, & adeo post contractum acquisitis, præferatur hypothecæ *Titii*, *Sempronii*, & *Caji*, qui spe hypothecæ prioris in bonis percipiendis inducti, *Sejo* argentum dedere. Hæc, si ex *Manzio* decidenda veniat, Ecclesiæ jus ille confirmabit, in damnum & præjudicium tertii male collatum. Hujus generis cum plurima alia ex *Horatii Lucii Privilegiis Scholarium*, *Cornelii Benincasii Privilegiis Paupertatis*, *Petri Rebuffii Privilegiis Universtatum*, *Tinaquelli* & ejusmodi aliis commentariis suppeditare possem. Sed ex hoc uno, a studio partium alieni judicari possunt, quantum piarum causarum privilegia circa contractus reipublicæ noceant. Si quis plura exempla desideret, ex ipsis, quos allegavi, fontibus eadem hauriat.

XI.

Quamvis vero per solutionem & compensationem mutui, prædium aliquod Ecclesiæ, si solemnitates rite observentur, alienari possit; regulariter tamen alienatio horum bonorum omnibus clericis interdicta, per *c. V. X. de reb. Eccles. alien. vel non. Nulli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ, sive agrum, sive rusticum mancipium, neque specialis hypothecæ titulo obligare.* Hanc constitutionem ex ratione status Pontificiorum ortum traxisse, quis non videat, cum per hoc decretum omnem aditum ad recuperandam Jurisdictionem secularem in istiusmodi bonis, quæ semel Ecclesiæ cesserunt, magistratui civili præcluserint, & hoc privilegium ab omnibus humani generis juribus sit diversum, utpote ubi acquisitiones & alienationes rerum sunt in motu perpetuo. Id sane extimescendum fuisset, nisi certis limitibus, quamvis arctioribus, circumscripta postea hæc esset sententia quod *Job. Petr. de Ferrariis in Prax. t. 51. num. 3.* suo tempore ann. 1410. jam veritus est, quod scilicet omnia bona Laicorum tandem in dominium Clericorum transitura sint. Hinc *Bodinus l. V. c. 2. de Republ.* in Gallia legibus sancitum affirmat, ut, ne opes Clericorum in nimium excrescerent, & statui civili graviore imminerent, quæ prædia ipsis dono data fuerint, pretio constituto vel magistratui vel aliis laicis vendenda offerrent. Religioni pariter ac Reipublicæ hac sanctione optime Galli consuluerunt, quarum cura haud disparata agi debet. Huic liberæ Gallorum dispositioni de alienandis Ecclesiæ bonis, ne alios quoque Principes ad idem exemplum invi-

invitaret, obicem posuere per *c. placuit 8. c. 16. qv. 3.* dum statuunt in rebus Ecclesiæ a principe alienatis, non statim securum esse emtorem, quamvis, si Princeps aut fiscus alia bona vendiderit, emtor non possit inquietari a pristino domino per *l. 2. C. de quadrienn. præscript. Caldas de vendition. c. XII. num. 27.* Profectam hanc sententiam sine dubio ex falsa hypothesei arbitrator; nempe quod Principibus omnia jura Episcopalia curamque sacrorum denegare sint ausi. Ipsi ergo Pontificii, ne sacri regiminis interesse per hoc dogma fortean imprudentiores proderent, prohibitionem alienationis bonorum Ecclesiæ duobus modis restrinxerunt: scilicet, ut primo decretum & consensus magistratus ecclesiastici, sive autoritas Pontificum accederet, & secundo iusta & sufficiens distractionis causa adesset, in *c. 1. X. de bon. Eccles. alienat. vel non.* Cum evidens necessitas quare fieri deberet, vel utilitas non subesset. Hæc limitationes ita sunt comparatæ, ut semper ad emolumentum status clericalis seu Papalis iterum applicari queant; præcipue cum *c. sine exceptione X. de his, que fiunt, a prælatis sine consensu capituli vers. nisi aliquid bonorum faciat, ut meliora respiciat* justam & sufficientem causam illam declaret, quæ Ecclesiæ non sit damnosa, sed proficua & utilis. At vero, in alienatione bonorum ecclesiasticorum, si superflua sint, atque pensiones, quæ ministris Ecclesiæ solvuntur, excedant, non tam externa Ecclesiæ aut clericorum utilitas, quam Reipublicæ quoque salus erit attendenda. Bona enim, cum a donatoribus ad pios usus sint destinata, iisdem quoque consecrata intelliguntur, & pie-

K

tati

tati respondebunt ; etiam si in Reipublicæ commodum, præcipue tempore necessitatis, impendantur. *Non enim aurum Ecclesia habet, ut seruet, sed ut erogat & subveniat in necessitatibus arg. cap. ad audientiam. X. de Eccles. adif. & conservatio sanguinis Christiani & periculi averso, quibuslibet rebus pretiosior esse censeretur ut tradit Imperator in in l. sancimus 21. C. de SS. Ecclesus. Quod si ergo subita hostilis calamitas ingruat, ad repellendum hostem alienari potuerunt, v. *Recess. Imper. Spir. d. ann. 1542. §. 65.* Aber der Kirchen Kleinode und Gezierde sollen in dieser Anlage nicht mit begriffen / sondern als zu einen Schatz der Christenheit / wo man das zu einer eilende nothwendigen / unvermeidlichen Hülffe bedürffen würde / gesparet umb gehalten werden. *Ambrosius* inde, postquam incurrisset invidiam Arianorum ; ideo quod aureos calices distraxisset, ad redimendos captivos, vere respondit : quod DEO sint gratiores animæ captivorum, qui redimebantur, quam vasa aurea & reliqua templorum ornamenta. v. *Petr. Martyr. ad c. 21. l. 1. Reg.**

XII.

Hoc præsupposito, quod in casu necessitatis alienari queant, facili negotio illa poterit quaestio explicari ; num *piælegata in aliam causam, quam fuere destinata, possint converti.* Absolute hoc negant canonistæ & *Lancelot. lib. II. t. XXIII. §. 1. cum ea, inquit, quæ ad certum usum largitione fidelum sunt constituta, ad alium, salva sedis Apostolica autoritate, converti non valent.* *Moneta,* quem *Excell. Strykius* in addit. ad *Brunne-*
mann.

man. Jus Eccles. l. II. cap. 12. num. 13. citat, in speciali tractatu de commutatione ultima voluntatis cap. 3. num. 53. præcipue urget, quod executor ultima voluntatis ea propterea non immutare possit; quia commutatio sit executioni voluntatis contraria; etiamsi executor voluntatem in melius mutare velit. Huic exceptioni *Moneta* duo opponi possent, quod primo immutatio, præcipue si in meliorem adhuc causam convertatur, non plenarie sit contraria voluntati testantis; cum modum procedendi tantum negligat; primariam tamen intentionem, aut quæ saltem primaria esse debet, gloriam Dei promovendam observet. Secundo, quod si postulatum sit vel impossibile, vel superstitiosum, vel quacunque alia quadam labe laboret, neutiquam erronea testantis voluntas ad executionem alterum valeat obligare. Satisfaciendum quidem omni modo voluntati defuncti ab executore ipse statuo; verum si major immutationis ratio suppetat, & legatum in expressam a testatore causam vel physice vel moraliter impendi non possit; salvo donantis & donatarii jure, in alium usum erogari posse contendo. Quod si enim publica utilitas vel necessitas commutationem svadeat; idem, quod in alienatione bonorum ecclesiæ asserui, procedere posse opinor, & mecum consentientem habeo *Monetam*, c. 6. & *Covarruv. l. III. var. Resolut. c. 6.* Idem observandum quoque censeo; si usus pius, quem testator intendebat, impius deprehendatur, & juri divino adversus, quod *Carpzov. l. II. def. 312. Jurispr. Confessor.* arguit. Nec adeo necessarium judicaverim, ut usus semper sit manifeste impius, cui rem legatam destinavit testator; sufficiat interdum, si vel in meliorem

liorem fortem poterit verti legatum, vel usus variis de causis plane cesset. Sic ad aliam æque piam causam erogari poterit legatum; siquid ad ornatum ecclesiasticum sit donatum, qui tamen jam dignitati & splendori Ecclesiæ respondet; si ad luminaria, campanas, tures altiores extruendas, vel ejusmodi alia externam magnificentiam cultus divini concernentia. Si vero quis vel simplicitate, vel superstitione motus, testator sit sollicitus, executores veræ pietati magis, quam seipsum consulturos, & voluntatem in singulis quoque adiaphoris accurate explendam censeat, disponere eundem doctores posse, arbitrantur; ut, si Ecclesia legatum in alios usus convertat, ad hæredem iterum redeat. v. *Klock. Vol. I. conf. 37. num. 29. Ludovis. Decis. 179. num. 1.* quo tamen existente casu, etiam in gratiam veræ pietatis a summo imperante de jure dispensari posse arbitror. Urgent hic nonnulli ulterius execrationes illas, quas morientes, si voluntas ultima fuerit immutata in suis testamentis addunt. v. g. *Wer die Güter nimt / dem soll Leber und Lunge in Leibe verschren / wer was wider des Sterbenden Willen thut / den soll Gottes Hand mit Armuth / Krankheit / Schmach und Schande straffen.* v. *Anton. Math. manud. ad Jus Canon. l. II. c. 15. pag. 235.* Ast invalidas illas maledictiones judicaverim, quas astus Clericorum pervasit simplicioribus laicis; ut ita deterrent incautos & superstitiones. Clero enim inventionem execrationum deberi, illi, quibus mens non læva fuit, jamdudum hariolati sunt. Miratur inde *Bachovius ad Treutler. Disp. II. ob. 1. tit. C. Titulum curiæ Justinianæ in formulis execrationum, Novel. 8. in fin. Novell. Lem.*

Et Alexandr. in Constit. quæ cum in leges Imperatorum Christianorum essent introductæ, postea quoque testamentis fuerunt admixtæ, & condimenti quasi loco adpersæ. Injuria hinc fit S. Patriarchis, dum origo maledictionum ad illorum tempora refertur, & exemplo *Jacobi moribundi Genes. XLVII, 29.* & *Josephi c. L, 25.* fratres suos obstringentis jurejurando, ut exuvias corporis ex Ægypto in Palæstinam secum auferrent, male illustratur. Toto enim cælo differunt *execratio*, & *juramenti exactio*. Juramentum enim, qui ab altero exigit, nequaquam alteri maledicit. Execratio autem, tanquam species maledictionis nullo jure defendi poterit *v. Excellent. Stryk. Diff. de execrat. testator. c. 1, §. 14. seqv.* & *Becman. in præcogn. moral. c. 14.* Et quamvis excipiant; civiles leges quandoque a legislatoribus execrationibus munitas. *Primo* illas quis simpliciter approbet; & *secundo* non consequitur; quod illud, quod principibus in subditos licet, privatis quoque liceat in æquales.

XIII.

Cum ergo in aliam æque piam causam bona Ecclesie mutare liceat, nova eaque non levis momenti controversia attingenda venit; *num. in forma patrimonialium & feudalium eadem redigere summo principi liceat?* Negant hoc tum Pontificii, tum Protestantium quoque nonnulli, sive ratione status, sive aliqua superstitione commoti. Quorum argumentorum pondera librare, & pro modulo ingenii mei expendere, a nostro tractationis argumento non alienum fore, existimo. Statum autem controversiæ, & quæ præcipue

observandæ sunt circa illum circumstantiæ, ante explicabo, quam argumenta hinc inde allata discutiam: ut eo penitus negantium robur & vim perspicere liceat. Non dubitamus vero quæstionem hanc affirmare; *nempe Principem aut cui Jura Episcopalia competunt, bona quondam piis causis dicata, superflua, deficiente jam illorum legitimo usu, ad formam patrimoniatum & feudatium redigere, inque secularem usum, vero reipublice commodo jure posse convertere.* Addimus tamen limitationes, quas Pontificiis ipsis non licet amplius negare. *Primo* scilicet, *si necessitas & salus reipublica hoc suadeat.* Atque hic necessarium non judicaverim, ut tantum in extremæ necessitatis casu, cui depellendo nihil amplius sacrum est; verum etiam, quando laici impares sunt oneribus reipublicæ necessariis ferendis, & de corrigendis ejusdem morbis invalescentibus agitur. Exemplo illustri admodum *Clemens IX.* Pontifex Romanus hac in parte Principibus præivit. Nam is in gratiam reipublicæ Venetorum, cum *Candiæ Saracenorum* vis gravior immineret, *Ordines sancti Georgii in Alga Venetiæ, & Fratrum S. Hieronymi de Fesulis, ac Fratrum Jesuatorum ejusdem Hieronymi, cum omnibus eorum dignitatibus, officiis, ministeriis, omnique conventualitate, titulo, essentia ac denominatione perpetuo extinxit, suppressit, abolevit; bona vero mobilia & immobilia, sacra & profana, conventus, collegia, monasteria, domos, vineas, prædia, canones, responsiones, fructus, introitus, & omnia jura in suos sedisque Apostolica usus convertenda reservavit.* In qua etsi ille ordinum suppressorum deficientem primævum religiositatis vigorem, & valde modicam

cam in Ecclesia DEI utilitatem accuset; cuilibet tamen in historia vel leviter versato, ratio in promptu erit, Pontificem ad sublevandos Venetos bello gravissimo Candiatico implicitos, potissimum eos ordines bonis suis exuisse, quorum minor contradicendi esset autoritas, quorumque reditus ditione Venetorum maximam partem circumscriberentur; id quod *Illustris Pufendorfus*, in *Commentatione* allegatæ *Bulle Clementis IX.* addita, accurate admodum observat. Quodsi ergo Pontifici Romano bona ecclesiastica S. Ordinibus eripere, & in seculares usus vertere liceat, *antiquis dominis non consentientibus, non vocatis, non auditis, non adductis omnibus suppressionis causis, non verificatis aut justificatis, licet magnus & substantialis in instrumento defectus occurrat, aut solennitates jure requisitæ defuerint; licet constitutiones & ordinationes Apostolicæ, in generalibus conciliis editæ, Pontificum & Cancellariæ Apostolicæ regula, suppressorum Ordinum statuta, & juramento probata privilegia obstent.* Quodsi, inquam, Pontifici nondum extrema urgente necessitate, bona piis causis destinata, in secularem usum mutare, non injustum est; non video, cur Principi summa jura jura Episcopalia tenenti & exercenti, postulante salute patriæ, idem jus denegari queat?

Secundo, id licitum pronunciamus, si salaria doctentibus, & stipendia discipulis sufficienter jam sint constituta. Nam sicuti omnis ordo sine honestis divitiis vilescit, *l. pietatis c. de suspect. tutor.* ita æquitas quoque naturalis postulare videtur, ut imprimis Ordini sacro ita prospiciatur; ut non solum necessaria ipsi suppetant, verum etiam ad dignitatem eidem conciliendam,

endam, paulo liberalius, quam aliis dignitate minoribus ministris reipublicæ provideatur. Prout enim parce, aut splendide in reipublica tractari vulgus videt ministros Ecclesiæ & Scholarum publicos; ita de ipsorum munere & utilitate in civitate judicat, & nauci habetur ars, quæ cultorem suum esurire patitur. Eo autem major cura ministrorum Ecclesiæ ab imperantibus haberi debet, quo magis vera genuina Christi religio animos civium ad virtutem imbuit, & ad facile tolerandum civile imperium præparat. Ideo illis non solum præmium laboris debetur; sed &, cum Altari serviant, ex eodem ipsi honeste alendi erunt; uti in Veteri testamento non macilenta, sed lectissima sibi quæque pecora ad sacrificia, de quibus participabant, vendicare solebant.

Tertio, si numerus bonorum & Clericorum increverit, & Clerici reipublicæ magis sint graves quam utiles; sana ratio suadet, inutilia terra pondera imminuere. Etenim, cum ad animos populi pietate & sanctimonia imbuedos maxime commodum videatur; ut peculiaris in civitate ordo sit constitutus, qui sacris vacet, & eadem curet; ita justa ratio habenda est, ne plures alantur, quam quot ad illum finem obtinendum requirantur, hoc est, ne plures tolerantur, quam qui revera aliquid proficuae operæ ad ecclesiæ & civitatis commodum contulerint. Omnes igitur illi pro supervacuis habendi, qui numerum, ad ministeria ecclesiastica exsolvenda sufficientem, excedunt. Huc referimus otiosorum monachorum greges, qui sub obtentu paupertatis & pietatis, sese peculiaribus votis sacro Ordini adstringunt, & nullas veri divini cultus par-

partes exercent, fruges tantum consumere nati aut facti. Cum enim isti ab omnibus oneribus civilibus sese immunes ferant, atque ex bonis civitatis alantur; par utique videtur, ne cui immunis istius vitæ amplectendæ facultas indulgeatur, quam qui summis potestatibus rationes sui consilii adprobaverit. Præsertim cum nullum in S. literis vestigium adpareat, quo Salvator noster voluerit, per cultum sui, rei publicæ habitum immutari, aut talem sibi cultum arripere, quo quis communis vitæ laboribus se subducens, aliis sui alendi necessitatem imponat.

Quarto: Si a pristino religionis vigore Clerici recesserint. Ipse Pontifex in allegata Bulla, hoc approbat, & suo exemplo argumentum Protestantium validum secularisandi bona Ecclesiæ superflua confirmat. Nam supra allegatos Ordines monachorum ob deficientem religiositatis primævum vigorem suppressit. Elegantissime hinc laudatus Pufendorfius in Comment. ad dictam Bullam ita infert: Si Pontifici ad supprimendum aliquem ordinem dixisse sufficiat, illum a pristino religiositatis fervore ac spiritu degenerasse, in proclivi eidem fore, omnibus per Europam statibus, qui sedem Romanam adhuc venerantur, insignem partem decerpere, & ditiones cum potentissimo regno certantes, vili sibi membrana comparare &c. Cum igitur ejusmodi statuum laterationes Camera Apostolica salva fronte prætere nequeat, reliquum esse, ut cuique statui adcrecant bona sacerdotum, aut ordinum religiosorum, qui a Pontifice inutiles aut supervacanei declarati fuerint. Inde porro colligere liceat, quod, cum omnes ferme ordines monachorum vel inutiles, vel in cultu divino observando remisiores inveniantur; Principes,

pes, jure ipsi Pontifici adprobato, bona illorum sibi vindicare, atque secularibus usibus necessariis destinare possint. Præsertim cum huic rei medicamina plane mollia suppetant, quæ sine molesto sui sensu adplicari queant. Puta, si libertas relinquendi ordines fiat iis, qui inviti, aut inconsulto impetu illos subierunt; qui autem velint immori suis institutis, & illis permittatur; ne tamen alii novi adsciscantur focii. Interim superflua ista opes luxui aut superbiam materiam præbituræ aliis reipublicæ usibus melioribus adhibeantur, modusque novis acquirendis justior constituatur. Hinc & nummorum aucupia, & dogmata quæ divinis literis ignorata a sacerdotibus in quæstum reperta sunt, proscribantur. Isthæc si tolerare Clericorum Ordo nolit, satis superque proderet; non tam pietatem sibi cordi esse, quam dominationem, & ut sibi per pingve otium fagina suæ vacare liceat.

XIV.

His observatis circa sic dictam vulgo secularisationem, non video; ut pietas læsa dici queat; si, qui in illis latet, manifestus tollatur abusus, bonaque ecclesiastica superflua patrimonio Principis cedant. Miror inde propemodum, Summum Virum *Brunnemannum*, & alios etiam magni nominis viros, omnem, ut vocant, secularisationem bonorum Ecclesiæ fere improbare. Argumenta enim, quæ in medium profertur, id sane evincere non videntur. Primarium inter illa *Brunnemannus in Jur. Eccles. l. II. c. 3. s. 5.* exhibet. Putat enim bona, quæ in Papatu ad cultum super-

perfitiosum sint dicata, ad secularem usum non posse converti; ideo, *quia ista non Deastro alicui, sed finaliter & intentione ultima DEO vero dedicarint veteres, quem cum Romano - Catholicis Unum in essentia, Trinum in personis confitemur &c.* Huic quicquid dicatum, dicatum esse ad pios usus; & quamvis usus, ad quem dedicata, sit superfitiosus, quia tamen ultimus finis fuerit cultus DEO prestandus, ideo ad alios pios usus sint destinanda. Concedi hæc possent, si prius, quid sub veris piis usibus intelligatur, inter nos fuerit conventum. Duplicem dari piorum usuum significationem in aprico est, *strictiorem, & laxiorem.* Quodsi ergo Vir laudatissimus pios usus in *strictiori* & genuino sensu, quo salaria doctorum & ministrorum Ecclesiæ ac scholarum, stipendia necessaria, itemque eleemosynas in pauperes erogandas referunt, tantum accipit; nego omne id, quod in Papatu in cleri luxum collectum est, ad illos posse adplicari. Quodsi vero *laxiorem piorum usuum* interpretationem admittat; (quæ, cum mœnia, portas, vias publicas & ejusmodi alia *piis causis* quoque vendicet,) salutem Reipublicæ quoque respicit, nos per omnia consentientes habebit. Salutem enim reipublicæ, quæ in defendenda patria, componendis turbis, & sublevandis civibus indigentioribus ab oneribus reipublicæ necessariis versatur, pari vel meliori ratione, quam mœnia & quæ supra recensui *piorum causarum* titulum sibi vendicare, contendo. Si enim alii cives esurire ob tot bona civitatis in usum clericorum inutilium erogata necesse habeant, alii & quidem pii usus cessabunt, nec salaria doctoribus, nec stipendia discipulis, nec eleemosynæ pauperibus dari poterunt. Ad

evitanda itaque ejusmodi incommoda, merito quoque Ecclesiæ vel aliæ piæ causæ, quod superfluum habuerint, symbolum addant, & exuberantem opulentiam potius dispensationi Principis, cui cura salutis publicæ commissa, quam administrationi privati, ex ipsorum ordine suo commodo invigilanti, concedent. Ideo & illud præsuppositum non simpliciter approbarim, DEO magis placere illos conatus, qui piæ causæ etiam strictius sic dictas adjuvant, quam qui reipublicæ commodum necessarium, ex quo illæ quoque dependent, promovent. Sane secularem talium bonorum usum, non promiscue profanum cum *Brunnemanno* dixerim. Statuerim potius cum *Excell. Titio System. l. IX. c. XVII. Secularisationi, quæ bona superflua, & cultum opprimentia Reipublica reddit, nihil vitii in esse: Si vero in luxum & vanitates illa profundantur, hoc nemo probandum dixerit.*

XV.

Quæ *D. Himmelius* de *Canonicatu* p. 173. ex *Thummii tractatu de bon. eccles. qu. 7. p. 95. & sequ.* contra secularisationem bonorum ecclesiasticorum promit argumenta, etiam limitatione aliqua indigent. Primum & secundum argumentum inde desumit, quod nefas sit, res divinas tangere, & jure civili quoque prohibitum esse res sacras violare. Sed hic distingvendum erit inter profanam spoliationem & secularisationem rerum ecclesiasticarum ad meliores usus, quæ jure divino & naturali prohibita dici nequit: præsertim cum DEUS istam bonorum profusionem non requisiverit, nec ad ejus cultum verum faciant. Jure autem humano per salutem

litem reipublicæ, quam Princeps intendere debet, excusatur. *Tertium* argumentum ex scoriis statistarum Pontificiorum, ipsorumque ratione status clericalis est collectum. Existimat enim, quod cum Jure Justiniano *l. IV. t. 15.* integer sit conscriptus *de rebus alienis non alienandis*; multo majorem inde colligendam iniquitatem, quæ *de DEI bonis* dispensaret, ipsique dominium eripere conaretur. Jamdudum illa inter Protestantes opinio, quæ populo perſuavit, bona ad pios usus donata DEI dominio immediate subjecta, & omni hominum dispositione exempta, evanuit. Quamvis enim proventus ex illis fundis, qui sacro usui dedicati sunt, ad promovendam divinam gloriam tendere debeant; non tamen ideo consequitur, a summæ potestatis civilis imperio bona Ecclesiæ esse prorsus liberata, Deoque soli eorum dominium tribuendam. *Non magis enim illa, quæ sacris usibus sunt dicata, in DEI esse dominio, aut a DEO possideri, vel divini esse Juris, quam quicquid est in mundo reliquum, recte statuit Conringius in Comm. ad Bullam Innocent. X. p. 284.* Salse admodum ad Clerum Pontificium adplicari poterit *Bionis* scomma, quod *Seneca l. VII. c. 7. de Benefic.* refert; *Omnes fures esse sacrilegos, item contra nullum furem esse sacrilegum. Quicumque enim id, quod Deorum est, sustulit & consumpsit, eum esse sacrilegum.* Porro omnia ad Deos pertinere, itaque sacrilegum esse, quisquis quid alteri surripit. Ex adverso nullum esse sacrilegium, quia quicquid aufertur ex illo loco, qui Deorum est, transfertur in alium locum; qui, ut reliqua omnia, similiter est Deorum. Quæ quarto loco *Himmelius* urget, *interdicta Imperatorum & decreta Conciliorum observanda*; quinto, *insamiam facti*

concomitantem; & sexto denique, poenarum metum extimescendum, illa de abusu secularisationis, qui sæpius intervenire solet, non vero de summa & legitima facultate Principis superflua Ecclesiæ bona in emolumentum reipublicæ vertendi, intellecta velim. Ejusdem roboris sunt, quas ex *Corbmanni Conf. 100. p. 358.* rationes provocat. *Prima* enim, quæ sub fulmine anathematis ex Jure Canonico rem sacram possideri minatur; Protestantes, jugo Papali excusso, non amplius terreat; nec *secunda*, quæ ex Jure Romano Civili, res sacras nullo tempore ufucapi posse, probat, Principibus summis, si nolint, Juri Romano obtemperandum svadeat. Controversia enim hæc, uti prudenter monet *Excell. Thomasius Diss. de honor. secular. natur. non ex Jure Justiniano vel Canonico, sed ex solo J. N. & Gentium decidenda venit. Magistratus enim politicus est lege humana solutus. Ad leges humanas vero Jus Justinianicum pariter & Canonicum pertinet. Idem quoque l. c. monet, siquis ex Recesibus Imper. antiquioribus illicitam secularisationem pronunciare vellet, cum illis omnibus, quotquot sint, derogetur per instrumentum pacis Osnabrugensis tanquam posterius nominatis Recesibus. Tertia ratio claudicat; nam ex c. XXX. Exod. ad tabernaculum ornandum, res peculiares sacras, & ex *Matth. c. XXIII. v. 17.* aurum templo sanctificari, teste Salvatore, probat; inde colligens, regulam illam verissimam esse, qua dicitur: illud quod semel DEO dicatum, ad usus humanos amplius transferri non posse. Prius, cum ex S. literis proberetur, concedo. Qua ratione autem ex relatione, res nonnullæ olim DEO fuerunt dicata, (quod nemo negavit) ita sit inferendum, ergo non debent ad humanos usus*

*usus meliores magisque necessarios transferri, consequentiam non video. Quarta ratio Himmelii ab exemplis punitæ spoliationis desumpta, invalida est, atque huc plane applicari nequit; cum Scipionis Tolossanum, Cambyfis Ammonium, & Phocensium Delphicum fanum diripientium facinora & delicta, non ob diffipationem rerum Diabolo sacrarum, clade punita fuerint; sed ob alias iniquitatis causas, quæ in bello sunt frequentissimæ. Alias enim pii Reges Israël quocunque peccassent, qui gentilium fana diruerunt & deleverunt; & DEUS cultum Diaboli tacite adprobasset. Plura hic contra secularisationem argumenta allegare super sedeo, cum *Mauritius in Diss. p. 495. & Rbetius Diss. Jur. Publ. p. 92.* in illis, quæ hic omisi, refellendis prolixiores fuerint.*

XVI.

Telam ergo dissertationis hujus abrumpo, æquum & benevolum lectorem rogans, ut, ubi in hoc argumento, pertractando ejus expectationi minus satisfecerim, id ingenii mei imbecillitati non, ab omni errore immuni, det atque condonet. Illa vero, quæ recte dicta fuerint, DEO justitiæ & veræ pietatis auctori & statore, mecum tribuat,
cui

SOLI SIT LAVS ET GLORIA!

00 A 6444

ULB Halle 3
002 928 752

So.

R
WA

2. D. B. V. 18.
DISPUTATIO JURIDICA,
DE

EO, QUOD IN PIIS
CAUSIS IMPIUM
EST,

QUAM
AUSPICIIS

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,
DN. FRIDERICI AVGVSTI,
ELECTORATUS SAXONICI HEREDIS,
ETC. ETC. ETC.

MODERATORE,

DN. JO. BALTHAS. WERNHERO, D.
PAND. P. P. COLLEGIORUMQUE JURIDICORUM,
QUÆ VITEMBERGAE SUNT, ASSESSORE,

D. XXX. SEPTEMBR. MDCCX.

PRO GRADU DOCTORIS
OBTINENDO

H. L. Q. C.

P. P.

CAROLUS OTTO RECHENBERG.

VITEMBERGAE, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.